

C ITEM ALIA EXPOSITIO IN EANDEM EPISTOLAM.

OMnes unanimes in oratione estote.) Fraternitatis, unanimitas, uelut urbs inexpugnabilis, hostium non pater insidijs. Habet enim sancta Ecclesia, ut Salomon ait, castrorum aciem ordinatam, quā tyranni & persecutores, unā cum autore suo diabolo non ualent in uim pere, quia munitē Christo, nec martyres persecutio, nec uirgines carnalis delectatio, nec misericors quia cupiditas, nec humiles temporalis gloriæ deuincit ambitio.

Compatientes.) Sicut enim gaudere debemus cum gaudentibus, ita & flere cū flentibus, sicut Paulus faciebat Apostolus, qui dicebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor?

Fraternitatis amatores.) Qui ergo amat homines, aut quia iusti sunt, aut ut iusti sint, amare debet. Sic enī & seipsum amare debet, aut quia iustus est, aut ut iustus sit. Dilectionem autē fraternā quantum cōmendat Ioannes Apostolus ad tendamus: Qui diligit, inquit, fratrem suum, in lumine manet, & scandalū in eo non est. Et iterū: Dilectissimi Diligamus inuicē, quia dilectio ex Deo est, & omnis qui diligit ex Deo natus est, & cognouit Deū, & Dominus, inquit: Mandatum nouū do uobis, ut diligatis uos inuicem, & in hoc scient omnes, quia discipuli mei estis, si uos inuicem dilexeritis.

Misericordes.) Scriptum quippe est: Facere misericordiam magis placet Deo, quā uictimā, & qui pronus est, inquit scriptura, ad misericordiam, benedicitur. Et Dominus ait: Estote misericordes, quia & pater uester misericors est.

Humiles.) Scriptum quippe est: Perdet Deus memoriam superborum, & reliquit memoriam humilium. Et Dominus, inquit: Discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & ad quem respiciam, dicit Dominus, nisi ad humilem & quietum.

Non reddentes malum pro malo.) Scriptum quippe est: Ne dicas: Reddam malum pro malo, expecta Deum & liberabit te. Et iterum: Qui uindicari uult, a Deo inueniat uindictam, & peccatum illius seruans seruabitur.

Vel maledictum pro maledicto.) In hoc enim exemplum Domini tenendum est, qui cum malediceretur, non maledicebat.

Sed e contrario benedicentes.) Ut illud: Benedicite maledicentibus uobis, benedicite, & nolite maledicere.

Quia in hoc uocati estis, ut benedictionem hereditatis possideatis.) Benedictio est hereditatis omnis uirtutum copia celestis, in qua sancti haeredes quidē Dei, coheredes efficiuntur Christi, cum audierint: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod uobis paratum est ab origine mundi.

Qui enim uult uitam diligere.) Id est, uitam aeternam, uitam beatam, & in perpetuo sine fine mansuram.

Et uidere dies bonos.) In quibus sancti cum sanctis iocundentur in caelis, qui dies non propter interruptionem noctis, sed propter perpetuitatem dicuntur luminis.

Coherceat lingua suam a malo.) Id est, a malo detractionis, maledictionis, ac murmurationis, siue generaliter omnino lingua refrenanda est a malo. Ait enim Iacobus: Si quis dicit se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius uana est religio. Nam & qui custodit linguam suam, inquit scriptura, custodit animam suam.

Et labia eius ne loquantur dolum.) Dolus nō dolor, sed sit aus intelligitur, quādo aliud corde tenetur, aliud ex ore profertur.

Declinet a malo & faciat bonum.) Id est, destruat uitia & uirtutes aedificet, relinquat ad quā instigat diabolus, & operetur quā praecepit Christus.

Inquirat pacem, & sequatur eum.) Id est, diligenter orando & legendo, & humiliter interrogando perquirat Christum, qui factus est pax nostra, & immittetur eū, Sequi etenim imitator est, siue secundū Apostolum pacem sequatur & sanctimoniam, sine qua nemo uidebit Deum.

Quia oculi domini super iustos.) Id est, aspectus diuinitatis.

Et aures eius in preces eorum.) Id est, auditio diuina, qua dignatur preces audire iustorum,

Vultus

Vultus autem Domini super facientes mala.) Ut quid uultus Domini super facientes mala, sequentia audi: Ut perdat de terra memoriam eorum, id est, de terra uiuentium, ut illud: Deleantur de libro uiuentium, & cum iustis non scribantur.

Et quis est qui uobis noceat?) Subauditur nullus, iuxta huius sententiæ locum, passionis uel perfectiones, non faciunt esse miseros, sed praestat esse beatos.

Si boni aemulatores fueritis.) Id est, boni Dei, de quo scriptū est: Nemo bonus nisi solus deus, siue generaliter, siue omnium bonorum aemulatores, id est, imitatores fueritis uirtutum.

Sed & si quid parimini propter iustitiam beati.) Subaudit, eritis, hanc sententiam, Dominum dicentem Petrus audierat, ubi ait: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, &c.

Timorem autem eorum.) Id est, persecutorum ne timueritis, ut in fide non conturbemini, & hoc Dominus admonuit, ubi ait: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c. Sed potius eum timere, qui habet potestatem animam & corpus mittere in gehennam.

Dominum autem Christum sanctificate in cordibus uestris.) Vbi Dominus, qui cuncta creando sanctificat, nisi corde pio, nisi pectore casto. Sic Dominus Iesus sanctificandus est in cordibus nostris, ut nomine eius uocemur, id est, Christiani, & ut nihil sancti eius nomine aestimemus. Sanctificemur enim eum in spe, fide, & charitate, credendo colendo, & adorando, ut ab illo sanctificari pariter mereamur & iustificari.

EVANGELIUM LVCAE. CAP. V.

Vm turbe irruerent ad Iesum, ut audirent uerbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genezareth. Et uidit duas naues stantes secus stagnum. Piscatores autē descenderant, & lauabant retia. Ascendens autem in unam nauim, quae erat Simonis, rogauit eum ut a terra reduceret pusillum. Et sedens docebat de nauicula turbas, ut autē cessauit loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia uestra in castrum. Et respondens Simon, dixit illi: Praeceptor, per totam noctē laborantes, nihil cepimus, in uerbo autē tuo laxabo rete. Et cū hoc fecissent, cōcluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebat autem rete eorum, & annerunt socijs qui erant in alia naui, ut uenerent & adiuuarent eos, & uenerunt & impleuerunt ambas nauiculas, ita ut pene mergerent. Quod cū uideret Simon Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: Exi a me Domine, quia homo peccator sum. Stupor enī circūdederat eum, & omnes qui cū illo erant in captura piscium quā ceperant. Similiter autē Iacobum & Ioannem filios Zebedaei, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere, ex hoc iam homines eritis capientes. Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus, secuti sunt eum.

CVm turbe irruerent ad Iesum, ut audirent uerbum Dei, & ipse stabat, &c.) Beda. Stagnum Genezareth idem dicunt esse, quod mare Galilaeae ab adiacente provincia dictum. Mare Tyberiadis a proxima ciuitate, quae olim Chennereth uocata, sed ab Herode Tetrarcha insaurata, in honorem Tyberij Caesaris, Tyberias est appellata. Porro Genezar a Lacu ipsius natura, qua crispantibus aquis, de seipso sibi excitare aqua auram perhibetur, Graeco uocabulo, quasi generans sibi auram dicitur. Neque enim in stagni morem sternitur aqua, sed frequentibus ac crispantibus uentis, agitatur, haustu dulcis, & ad potandum habilis. Sed Hebraeae linguae consuetudine, omnis aquarum congregatio, siue dulcis, siue salua, mare nuncupatur. Qui lacus inter fluentia Jordanis, centum quadraginta stadijs, in longitudine, & quadraginta in latitudine extendit. Quia ergo stagnum siue mare praesens seculi designat, Dominus secus mare stat. Postquam uita labentis mortalitatem deuincens, in ea qua passus est carne, stabilitatem perpetuae quietis adiit, turbarum conuentus ad eum, gentium in fide concurrentium typos est, de quibus

Esaías

Esa. 2. C Esaias: Et fluent, inquit, ad eum omnes gentes, exibunt populi multi & dicent: Venite ascenda mus ad montem domini.

Et uidit duas naues secus stagnum.) Duæ naues secus stagnum positæ circum cisionem & præputium significant, quas bene Iesus uidisse perhibetur, quia in utroque populo, nouit dominus qui sunt eius, eorumque corda fluctibus seculi huius ad futuræ uitæ tranquillitatem, quasi ad soliditatem litoris uidendo, hoc est, misericorditer uisitando prouehit.

Piscatores autem descendere, & lauabant retia.) Piscatores sunt ecclesiæ doctores, qui nos rete fidei comprehensos, & de profundo ad lumen elatos, quasi pisces litori, sic terræ uiuentium aduehant. Quasi enim quedam retia piscantium sunt complexæ prædicationum dictiones, quæ eos quos ceperint, in fide non amittant. Unde & retia, quasi retinentia sunt uocata, sed hæc retia modo laxantur in capturam, modo lota plicantur, quia non omne tempus est habile doctrinæ, sed nunc exerenda lingua doctoris, nunc suimet cura gerenda.

Ascendens autem in unam nauem, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere pusillum, & sedens docebat de nauicula turbas.) Nauis Simonis est ecclesia primitiua, de qua Paulus ait. Qui enim operatus est Petro in Apostolatu circuncisionis, operatus est & mihi inter gentes. Bene una dicta, quia multitudinis credentium erat cor & anima una, de qua docebat turbas, quia de auctoritate ecclesiæ docet usque hodie gentes.

Gal. 1.
Acto. 3.

August.

Ut cessauit autem loqui, dixit ad Simonem, duc in altum, & laxate retia uestra in capturam.) Quod primo rogauit Simonem nauem à terra reducere pusillum, significat uel temperate utendum uerbo ad turbas, ut nec terrena eis præcipiantur, nec sic à terrenis in profunda sacramentorum recedatur, ut ea penitus non intelligant, uel prius in proximis regionibus gentibus prædicandum, ut quod dicitur item Petro, duc in altum, & laxate retia uestra in capturam, ad remotiores gentes, quibus postea prædicandum est pertineat.

Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus, in uerbo autem tuo laxabo rete.) Nisi dominus ædificauerit domum, in uanum laborant qui ædificant eam. Nisi dominus cor illustrauerit auditorum, doctor in nocte laborat, nisi in uerbo gratiæ supernæ laxata fuerint instrumenta disputationum, frustra uociferae prædicatorum iaculum mittit, quia fides populorum, non sapientia uerbi compositi, sed diuinæ uocationis munere præuenit.

Psal. 126.

D Et cum hoc fecissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam,

Greg.

rumpebatur autem rete eorum.) Præ multitudine piscum rete rumpebatur, quia nunc ad confessionem fidei, etiam cum electis reprobis tanti inuuant, qui ipsam quoque ecclesiam hæresibus scindant. Rumpitur autem rete, sed non elabatur piscis, quia suos dominus etiam inter persequentium scandala seruat.

Et annuerunt socijs, qui erant in alia naui, ut ueniret & adiuuarent eos.)

2. Timoth. 2.

Alia nauis, ut præ diximus, est ecclesia de gentibus, quæ & ipsa non sufficiente una nauicula piscibus impletur electis, quia nouit dominus qui sunt eius, & apud ipsum certus est suorum numerus electorum. Dumque tor in Iudæa credituros non inuenit, quos ad fidem uitamque prædestinatos nouit æternam, quasi alia nauis receptacula piscibus quærens suis, corda quoque gentium fidei gratia replet. Et bene rupto rete socia nauis aduocatur, quoniam ante Judas proditor, ante Simon magus pisces nequissimi capti sunt. Antea Ananias & Saphira fidei rete subdolebant ingredi, ante, ut Ioannes testatur, multi discipulorum eius abierunt retro, etiam non cum illo ambulabant. Ac deinde Barnabas & Paulus ad salutem gentium sunt uocati.

Acto. 5.

Iohan. 6.

Acto. 13.

Et uenerunt & impleuerunt ambas nauiculas ita, ut penè mergerentur.)

Harum impletio nauium, usque in finem seculi crescit. Sed quod impletæ merguntur, hoc est, in submerisionem præmuntur. Non enim submersæ, sed tamen sunt periclitatæ. Apostolus exponit dicens: In nouissimis diebus, erunt tempora periculosa, & erunt homines seipso amantes, &c. Nam mergi naues, est homines in seculum, ex quo dati per fidem fuerunt, morum prauitate relabi, qualis & ipse Petrus adhuc in infirmitate positus, hoc loco demonstrat, unde sequitur.

2. Tim. 3.

August.

Quod cum uideret Simon Petrus, &c.) Quia carnales quique in ecclesia regimur spiritualium, in quibus maxime Christi persona eminet, à se quodammodo repellunt. Non enim hac uocelinguæ dicunt bonis ministris dei, ut eos à se repellant, sed uoce mortuæ & actuum suorum suadent

suadent à se recedere, ne per bonos regantur. Et eo uehementius quod deserunt eis honorem, & tamen factis suis à se recedere ammonent, ut honorificentiam eorum significauerit Petrus cadens ad pedes Domini. Mores autem in eo quod ait: Exi à me Domine, quia homo peccator sum, per tamem, quia non fecit Dominus, non enim recessit ab eis, sed eos subductis nauibus ad littus perduxit, significat in bonis & spiritualibus uiris, non esse oportere hanc uoluntatem, ut peccatis turbarum commoti, quo quasi securius tranquilliusque uiuant, munus Ecclesiasticum deserant.

Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere.) Confortat Dominus timorem carnalium, animosque fragilium consolando erigit, ne quis uel de sua conscientia, & culpa tremens, uel de aliorum innocentia stupens, sanctitatis iter formidet adgredi, quod autem sequitur:

Ex hoc iam homines eris capiens.) Ad ipsum Petrum specialiter pertinet. Exponit enim ei Dominus, quid hæc captura piscium significet, quod uidelicet ipse, sicut nunc per retia pisces, sic aliquando per uerba sit capturus homines, totusque facti huius ordo quid in Ecclesia, cuius ipse typum tenet, quotidie geritur, ostendat, quod uero subiungitur:

Et subductis ad terram nauibus, relictis omnibus secuti sunt eum.)

Potes significare, sine temporis, quo ab huiusmodi seculo, qui Christo inhaerent, penitus recessuri sunt. Sciendum est autem hanc eandem non esse lectionem, qua Mathæus & Marcus binos de nauiculis piscatores, primo Petrum & Andream, deinde filios Zebedæi à Domino narrant esse uocatos, non enim eos Lucas nunc à Domino uocatos, sed tantum Petro fuisse prædictum, quod homines esset capturus insinuat, quod non ita dictum est, quasi iam pisces nunquam esset capturus. Nam & post resurrectionem Domini legimus eos iusse piscari, unde datur intelligi, eos ad capturam piscium ex more remeasse, ut postea fieret, quod Mathæus & Marcus narrant, quando eos binos uocauit. Tunc enim non subductis à terra nauibus, tanquam cura redeunt, sed ita eum secuti sunt, tanquam uocantem ac iubentem, ut sequerentur.

IN VIGILIA SANCTI IOANNIS

Lectione Hieremiæ Prophetæ Cap. I

Priusque te formarè in utero noui te & antequam exires de uulua sanctificauit te, & Prophetam in gentibus dedi te, & dixi ah ah ah Domine Deus: Ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Et dixit Dominus ad me: Noli dicere, quia puer sum, quoniam ad omnia quæ mittam te ibis, & uniuersa quæ mandauero tibi loqueris. Ne timeas à facie eorum, quia tecum ego sum, ut etiam te dicit Dominus. Et misit Dominus manum suam, & tetigit os meum, & dixit Dominus ad me: Ecce dedi uerba mea in ore tuo, ecce constitui te super gentes & super regna, ut euelas & destruas & disperdas & dissipas, & ædificas & plantes, dicit Dominus omnipotens.

Priusque te formare in utero noui te, & antequam exires de uulua sanctificauit te, & Prophetam in gentibus dedi te.) Non quod ante conceptionem, ut hereses suspicantur fuerit Hieremias, sed quod præscierit eum futurum Dominus, cui necdum facta, iam facta sunt, secundum illud quod Apostolus loquitur, qui uocat ea, quæ non erant, Rom. 4. quasi ea quæ essent. Quidam hunc locum super saluatore intelligunt, qui propriæ Prophetæ est gentium, & per Apostolos uocauit omnes nationes. Iste enim uere priusque in utero formaretur uirginali, & antequam exiret de uulua matris, sanctificatus in utero est, & notus patri, quippe qui semper in patre, & in quo semper pater.

Et dixi, ah ah ah Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum, Noli dicere, quia puer sum, quoniam ad omnia quæ mittam te ibis, & uniuersa, quæ mandauero tibi loqueris, ne timeas à facie eorum, quia tecum ego sum ut etiam te dicit Dominus.) Quando autem uenit in corpus humanum, dicit in exordio: nescio loqui, quia iuuenis ego sum: iuuenis propter dispensationem, senex iuxta hoc, quod primogenitus omnis creaturæ. Iuuenis, quia in cõsummatione etiam seculi & in

x 3 extremum

C extremum huius uitæ tempus aduenit, dicit itaq; nescio loqui. Scio enim quædam mala loqui, scio eloqui tuum, uerbum tuum sum. Tibi scio loqui, hominibus nescio loqui, iuuenis sum.

Emisit Dominus manum suam, & tetigit os meum & dixit Dominus, &c.)

1. Thessal. 2. Sermonem Dei suffodietur atq; destruetur illa, quam consumet Iesus spiritu oris sui, & destruet aduentu presentie sue, omnem scilicet sacrilegam peruersamq; doctrinam disperdet in perpetuum. Porro ea quæ eleuantur contra scientiam Dei, & in sua confidunt sapientia, quæ apud Deum stultitia est, dissipabit atq; deponet, ut ædificentur pro his similia, & in loco superiorum quæ destructa sunt, & euulsa extruantur atq; plantentur, quæ Ecclesiasticæ conueniunt ueritati, & impleatur illud quod dicit Apostolus: Dei ædificatio, Dei agricultura estis. Multi hunc locum super persona Christi intelligunt. צדקתו enim interpretatur excelsus Domini, qui destruxit regna diaboli, quæ sibi in excelsis monte ostenderat, aduersarias perdidit potestates, delens chirographum errorum in cruce, de quibus & in Psalmo post hystoriae ueritatem קְרָאנוּסְ לֹקִי-טוּר: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania: Astiterunt reges terræ & principes conuenerunt in unum: Pro his euulsis, destructis, perditis & in inferiora detractis, ædificatur Ecclesia Dei.

EVANGELIUM LVCÆ CAP. I.

Vit in diebus Herodis Regis Iudææ sacerdos quidam nomine Zacharias, de uice Abia, & uxor illi de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet. Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela, & non erat illis filius, eo quod esset Elizabet sterilis, & ambo processissent in diebus suis, factum est autem cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine uicis suæ ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotij sorte exijt, ut incensum imponeret, ingressus in templum Domini, & omnis multitudo populi erat orans foris, hora incensi. Apparuit autem illi angelus Domini, stans à dextris altaris incensi. Et Zacharias turbatus est uidens, & timor irruit super eum. Ait autem ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, & uxor tua Elizabet pariet tibi filium, & uocabis nomen eius Ioannem. Et erit tibi gaudium & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram Domino, & uinum & siceram non bibet, & spiritu sancto replebitur, adhuc ex utero matris suæ, & multos filiorum Israël conuertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum in spiritu & uirtute Helia, ut conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam.

F Vit in diebus Herodis Regis Iudææ sacerdos nomine Zacharias.)

Beda. Sacro sancta præcursoris Domini nobilitas non solum à parentibus, sed à progenitoribus gloriosa descendit, quatenus aduentus illius fidem, non subita inspiratione conceptam, uerum auita magis propagatione susceptam libentius prædicaret.

De uice Abia.) Viginati quattuor de sacerdotibus ordines in ministerio domus Domini, forte à Salomone sunt diuisi, in quibus Abia familia, de qua Zacharias ortus est, fors cõtingit octaua. Non frustra primus Noui Testamenti præco in octaua fortis uice nascitur, quia sicut septenario sepe numero propter sabbatum Vetus Testamenti, sic nouum aliquoties octonario propter sacramentum resurrectionis exprimitur, unde quia non aliter quam per obseruantiam utriusq; testamenti regni cœlestis aula penetratur, recte & in templo Salomonis mysticus quidecim graduum ascensus fuisse narratur.

Et uxor eius de filiabus Aaron.) Plena igitur laudatio, qua genus, mores, officium, factum iudicium cõprehendit. Genus in maioribus, mores in æquitate, officium in sacerdotio, factum in mandato, in iustificatione iudicium.

Erant

A Erant autem iusti ambo ante Deum.) Beatus qui in conspectu Dei iustus est, atq; laudabilis. Euenit quippe, ut laudent homines eum, qui non est laudabilis, & ei detrahanr, qui minime detractioe dignus est. Solus Deus, & in laude, & in uituperatione iustus est iudex. Incedetes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela.) Plerumq; iustitia durior, hominum quærelam prouocat, quæ uero temperata est, ipsa suæ dulcedinis gratia etiam inuidiam quæremoniam uitat.

Quando enim facimus mandatum Dei, & in conscientia nostra uanæ gloriæ sordes spargimus, Amb, ut hominibus placeamus, non illud absq; quærela facimus.

Factum est autem cum sacerdotio fungeret Zacharias, &c.) Qui enim forte eligitur, humano iudicio non cõprehenditur, ille igitur quærebat, quem iste figurabat, uerus in æternum sacerdos, cui dicitur: Tu es sacerdos in æternum, qui non hostiarum cruore, sed proprio, Psal. 110. patrem Deum generi reconciliaret humano. Sed tunc sanguis fundebatur, in specie sacerdos ordinabatur. Nunc quia ueritas uenit, relinquamus speciem, & ueritatem sequamur. Tunc quidem uices erant, nunc autem est perpetuitas, quem alium significabat Zacharias sacerdos, nisi eum sacerdotem, cui sacrificium non esset cõmune cum cæteris, qui non in manu factis templi sacrificare pro nobis, sed in sui corporis templo nostra peccata uacualet.

Sorte exijt ut incensum poneret &c.) Incensum autem in sancta sanctorum à Pontifice deferri, expectante foris templum omni populo, decima die septimi mensis est iustum. Et hanc diem expiationis, siue propitiationis uocari, quæ apud nos ob uarium Lunæ discursum, à qua mensis cõputant Hebræi, modo in septembri Mense, modo incipit in Octobri, quia scilicet mensis, quo pascha geritur, anni principium tenet, dicente Domino: Mensis iste uobis primus erit in mensibus anni. Decima die mensis huius tollat unusquisq; agnum, &c. Huius diei mysterium impleuit uerus Pontifex Iesus, quando cõpleta dispensatione carnis in sanguine proprio, cœli secreta subiit, ut propitium nobis faceret patrem, & interpellaret pro peccatis eorum, qui ad huc præ foribus orantes expectant & diligunt aduentum eius.

Apparuit autem illi angelus Domini, &c.) Non immerito angelus uidetur in templo, quia ueri sacerdotis iam nunciabatur aduentus, & cœlestis sacrificium parabatur, in quo angelis ministrarent. Vtinam & nobis à dolentibus uel sacrificium deferentibus, adijstet angelus, Non enim dubites adistere angelum, quando Christus assistit, Christus immolatur, etenim pascha nostrum immolatum est Christus.

Beda. Bene angelus & in templo & iuxta altare & à dextris apparet, quia uidelicet, & ueri sacerdotis aduentum, & mysterium sacrificij, uniuersalis & cœlestis doni gaudium prædicat. Nam sicut per sinistram presentia, sic per dexteram sepe bona pronunciantur æterna.

Ait autem ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, &c.) Deprecationem dicens exauditam, partum cõtinuo promittit uxoris. Non quod ille, qui pro populo oblaturus intrauerat, relictis publicis uotis, pro accipiendis filiis orare potuerit, sed quod dicit: Exaudita est deprecatio tua, pro populi redemptione significat. Quod uero adiungit, & uxor tua pariet tibi filium, eiusdem redemptionis ordinem pandit, quod uidelicet natus Zachariæ filius, redemptori illius populi præconando sit iter facturus.

Et erit gaudium tibi, & exultatio, &c.) Et notandum, quod nato præcursore, multi gaudent. Nato autem Domino, adnunciat angelus gaudium magnum, quod erit omni populo, quia uidelicet hic salutem multis prædicare, ille omnibus, qui uelint, aduenit donare.

Et erit magnus coram Domino.) Non corporis hic, sed animæ magnitudine declarauit. Est coram Domino magnitudo animæ, magnitudo uirtutis, est etiam paruitas animæ, & pueritia uirtutis.

Vinum, & siceram non bibet.) Sicera interpretatur ebrietas, Hebræice צדקו quo uocabulo Hebræi omne quod inebriari potest poculum siue de pomis siue de frugibus seu de qualibet alia materia confectum significant. Decet enim uas cœlesti gratiæ mancipatum à seculi illecebris castigari, nec uino, in quo est luxuria, inebriari eum, qui multo spiritus sancti desiderat impleri.

Et spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ.) Non est dubium uerum hoc angeli esse promissum, siquidem sanctus Ioannes anteq; nasceretur, matris adhuc in utero positus, spiritus accepti gratiam designauit. Cui enim adest spiritus gratiæ, nihil deest, & cui spiritus sanctus infunditur, magnarum est plenitudo uirtutum. x 4. Et mul-

C Et multos filiorum Israël, conuertet ad Dominum Deum ipsorum.) Cum Ioannes qui Christo testimonium perhibens, in eius fide populos baptizabat, dicitur filios Israël ad Dominum Deum ipsorum conuertisse, patet profecto, Christum esse Dominum Deum ipsorum.

Et ipse precedet ante illum in spiritu & uirtute Helia.) Bene in spiritu, & uirtute Helia: precedere dicitur, quia sicut ille præce uenturi iudicis, ita hic præce factus est redemptoris. Unde & conuersatione prorsus simillima, ambo deserta secuti, uictu frugi, uestitu inculti, cincti sunt despecti, ambo regis & reginæ ueniam tollerant. Ille Jordanem cœlum petiturus diuisit, hic ad lauachrum salutare quo cœlum petatur, conuertit. Hic cum Domino uersatur in terris, ille cum eo manifestatur in gloria.

Vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam, &c.) Corda patrum in filios conuertere, est spirituales sanctorum antiquorum scientiam populis prædicando infundere. Prudentia uero iustorum est, nõ de legis operibus iustitiam præsumere, sed ex fide salutem quaerere.

IN NATALI. S. IOANNIS BAPTISTAE

Lectio Efaïæ Cap. XLVIII.

A Vidite Insule, & attendite populi de longe. Dominus ab utero uocauit me, de uentre matris meę recordatus est nominis mei. Et posuit os meum, quasi gladium acutum, sub umbra manus suę protexit me: Et posuit me sicut sagittam electam, in pharetra sua abscondit me, et dixit mihi: Seruus meus es tu Israël, quia in te gloriabor: Et nunc hæc dicit Dominus, formans me ex utero seruū sibi, dedi te in lucē gentium, ut sis salus mea usque ad extremū terræ. Reges uidebunt & consurgent Principes, & adorabunt Dominū Deum tuū & sanctū Israël, qui elegit te.

Hiero. Efaï. 48.

D Vidite Insulæ & attendite populi de longe.) Post uocationem ergo reliquiarum Israël & abiectionem, in incredulitate populi permanentis, de quibus dixerat: Non est pax impijs dicit Dominus, transit ad Ecclesias de gentibus congregatas, & eis sub Insularum nomine loquitur, quę persecutorum insidijs, quasi maris fluctibus patent, & ex omni parte sequente naufragio tunduntur potius quā mouentur. Ac ne quis putet uiolentam esse expositionem nostrā, & non ad gentes pertinere quod dicitur, sed ad synagogas populi Iudæorū.

Et attendite populi siue gentes de longe.) Hoc est, ab extremis finibus terræ uelut septuaginta transfulerunt, & in uentre matris meę, &c.)

Math. 1.

Quod nunc interim audientibus uidetur obscurum, postea autē cunctis gentibus notum fiet, quando Gabriel Ioseph de partu dixerit uirginali, & uocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Math. 10.

Et posuit os meum, quasi gladium acutum.) Posuit quoque os eius, quasi gladium acutum, ut spiritu oris sui interficiat impium. De quo gladio ipse in Euangelio loquitur. Non ueni pacē mittere in terra, sed gladium, malos à bonis separans. Venit enim diuidere hominem contra patrem suum, & filiam contra matrem suam, & nurū contra focrum suam.

Luce. 1.

Et in umbra manus suę protexit me.) In umbra manus Dei se esse protectum asserit, ut carnis uilitas diuinitatis potentia tegetur, angelo ad uirginem nunciante: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi.

Psal. 44.

Et posuit me, quasi sagittam electam, &c.) Quando dicit sagittam electam, ostendit habere Deū sagittas plurimas, sed non electas, quæ sagittæ Prophetę sunt & Apostoli, qui in toto orbe decurrunt, de quibus in alio loco canitur. Sagitte tuę acute, potētissime, populi sub te cadēt. Et iterū: Sagitte potentis acutę, cū carbonibus desolatorijs. Christus autē de multis sagittis & filijs plurimis una sagitta electa, & filius unigenitus est, quā in pharetra sua abscondit, id est, in humano corpore, ut habitaret in eo plenitudo diuinitatis corporaliter. Rara quę est creditiū fides, cui & supra dicit: Tu es Deus absconditus, & nesciebamus. Qua sagitta & sponsa uulnus accipiens loquitur in Cantico canticorū: Vulnerata charitate ego sum. Seruus

A Seruus meus es tu, quia in te glorificabor.) Seruus, quia cum in forma Dei esset, formam serui est dignatus adsumere. Ostendit eum appellari seruum, qui fit formatus ex utero, qui & in Psalmo dicit: De uentre matris meę, Deus meus es tu. Et Israel, quia natus de femine Iudæorum, quodque de nullo alio seruiorū intelligi potest, iungitur: Quia in te glorificabor. Dicit enim & ipse in Euangelio: Pater glorificauit nomen tuum, qui in Psalmo loquitur: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara, id est omnium uirtutum chorus.

Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea, usque ad extremum terræ.)

Id est, ut in lumen uniuersum mundum, & salutem meam, per quam omnes salui fiant usque ad extremum terræ facies peruenire. Hæc enim per Apostolorum prædicationem facta cognoscimus, de quibus Psalmistæ prædicens, ait: In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum.

Reges uidebunt, & consurgent Principes, & adorabunt propter dominū Deū tuum, & sanctum Israël, qui elegit te.) Hæc fient quando uenerit Christus in gloria patris cum angelis suis, & sederit in throno gloriæ suæ, iudicare uiuos & mortuos. Tunc omnes adorabunt propter dominum patrem suum, quia fidelis est, qui elegit eum, siue ita intelligendum. Reges quorum cor in manu Dei est, & ecclesiæ principes adorabunt eum, quia fidelis est dominus sanctus Israel. De Christo etenim & quæ sequuntur intelligi possunt, dicit enim: in tempore placito exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tui, Huius testimonio Apostolus usus est, dicens: Tempore opportuno exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tui, ecce nunc tempus acceptabile, nunc dies salutis. Tempus placitum & oportunit, & dies salutis passio saluatoris est, & resurrectio, cui & idem pater in subsequētibus ait: Dedi te in sœdus populi, ut suscitares terram, & possideres hæreditates dissipatas, ut dices his qui uincti sunt, exite & his qui in tenebris, reuelamini. In sœdus populi subauditur Iudæorum, his uidelicet, qui ex illis credere uoluerunt, & suscitauit terram, quæ in idololatriæ iacebat erroribus, & possidebit hæreditates dissipatas, quæ habitatores non habebant dominum, & dicit his, qui peccatorum uinculis stringebantur, exite, quia funibus peccatorum suorum unusquisque constringitur, & his qui sedebant in tenebris, & lucem uidere non poterant, ait, Reuelamini, hi enim omnes postquam conuersi fuerint, & clarum lumē Christi aspexerint, pascuntur in unjs & semitis sacrarum scripturarum, & dicit: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me.

EVANGELIUM SECVNDVM LVCAM Cap. I.

Lizabet impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt uicini & cognati eius, quia magnificauit dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei. Et factus est in die octauo. Venerunt circūcidere puerū, & uocabant eū nomine patris sui Zachariæ. Et respondens mater eius & dixit, nequaquam, sed uocabitur Ioannes. Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua qui uocetur hoc nomine. Innuabant autē patri eius, quem uellet uocari eum. Et postulans pugillarem, scripsit dicens: Ioannes est nomen eius, & admirati sunt uniuersi. Apertum est autem illico os eius & lingua & loquebatur benedicens Deum. Et factus est timor super omnes uicinos eorū, & super omnia montana Iudææ diuisgabantur omnia uerba hæc. Et posuerunt omnes qui audierunt in corde suo dicentes: Quis putas puer iste erit? Etenim manus dominus erat cum illo. Et Zachariæ pater eius impletus est spiritu sancto & prophetauit dicens: Benedictus dominus deus Israël, quia uisitauit & fecit redemptionem plebis suę.

Et Lizabet autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium.)

Verbum impletionis sancta scriptura in honorum tantum ortu, uel obitu, uel actu potest Beda, nere consueuit, quarum uitam plenitudinem perfectionis habere significat. Denique Elizabeth impletum est tempus pariendi. Impleti sunt dies Mariæ ut pareret. Impleuit Salomon ædificare domum Domini. Defunctus est Abraham uel alius aliquis patrum senex &c.

C plenus dierum, & postq̄ uenit plenitudo temporis misit Deus filium suum, ac contra dies impiorum inanes, & uacui, uiri enim sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.

Psal. 54. Et audierunt uicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa & congratulabantur ei. Habet sanctorum editio laetitiam plurimorum, quia commune est bonum. Iustitia enim communis est uirtus, & ideo in ortu iusti futuræ uitæ insigni promittitur, & gratia secutura uirtutis exultatione uiciorum prefigurante signatur.

August. Et factum est in die octaua, uenerunt circumcidere puerum & uocabat eum nomine patris sui Zachariam, & respondens Mater eius dixit: nequam, sed uocabitur Ioannes. Mire sanctus Euangelista præmittendum putauit, quod plurimi infantem patris nomine Zachariæ appellandum putarunt, ut adueras matri nomen alicuius displicuisse degeneris, sed id sancto in infusum spiritu, quod ab angelo ante Zachariæ fuerat prænunciatum. Et quidem ille mutus in timore uocabulum filij nequiuit uxori, sed per Prophetiam Elisabeth didicit, quod non didicerat à marito.

Et dixerunt ad illam, quia nemo est in cognatione tua, qui uocetur hoc nomine. Innuent patri eius, quem uellet uocare eum, & postulant pugilarem scripsit dicens: Ioannes est nomen eius, & mirati sunt uniuersi. Ioannes est, inquit, nomen eius, hoc est, non ei nos nomen imponimus, quia iam à Deo nomen accepit, habet uocabulum suum, quod agnouimus non quod elegimus, nec mireris si nomen mulier, quod non audiuit adseruit, quando spiritus sanctus, qui angelo mandauerat, reuelauit. Neque poterat Domini ignorare prænunciatum, quæ Prophetauerat Christum. Et bene additur: Quia nemo in cognatione eius uocat hoc nomine, ut intelligas nomen non generis esse sed uatis.

D Apertum est ilico os eius & lingua & loquebatur benedicens Deum, & factus est timor super omnes uicinos eorum. Quia uox clamantis in deserto est nata, merito est lingua parenti soluta, neq̄ enim patrem à laudibus silete decebat, qui uerbi præcones sibi nato gaudebat, qui ppe cui labia quæ incredulitas uinxerat, fides iam soluit. Verum hæc etiā Allegorice, si quis perferuari desiderat, Ioannis celebrata natiuitas, gratiæ Noui Testamenti est inchoata sublimitas. Cui uicini & cognati patris nomen, quia Ioannis imponere malebant, quia Iudæi, qui legis ei obseruatione, quasi ad finitatem iuncti erant, magis iustitiam, quæ ex lege est, sectari, quam fidei gratiam suscipere cupiebant. Sed Ioannis, hoc est, gratiæ Dei uocabulum mater uerbis, pater literis intimare satagunt. Quia & lex ipsa Psalmi: ac Prophetæ apertis sententiarum uocibus gratiam Christi prædicant, & sacerdotium illud uetus figuræ ceremoniarum & sacrificiorum umbris eidem testimonium perhibet. Pulchre q̄ Zachariæ octaua die prolis editæ loquitur, quia per Domini resurrectionem, quæ octaua die post primam sabbati facta est, occulta sacerdotij legalis archana patuerunt, linguæq̄ Pontificum Iudæorum, quam diffidentia uincula strinxerant, intelligentiæ rationabili esse uoce soluta.

Allegoria. Et super omnia montana Iudææ diuulgabatur omnia uerba hæc. Et posuerunt in corde suo dicentes: Quid putas puer iste erit, etenim manus Domini erat cum illo. Magna opera Domini, ex quibus in omnes uoluntates eius. Ecce enim unum Zachariæ silentium, non ipsi tantum cum datur ad pœnam incredulitatis, & signum credendi proficit, sed & cum auferitur, omnes uicinos eius miraculo ac timore stupefacit. Omnia circumquaq̄ montana fama nati Prophetæ profundit. Omnes qui audire poterant, ad per quem rendum diligentius pueri qui natus est modum, statumq̄ sollicitat, ut his uidelicet atq̄ huiusmodi futuris Christi Prophetæ commendetur auspicijs, iterq̄ (ut ita dixerim) præcursori ueritatis præcurrentia signa præbeant.

Et Zachariæ pater eius impletus est spiritu sancto, & Prophetauit dicens: Benedictus Dominus Deus Israël, quia uisitauit & fecit redemptionem plebis suæ. Quanta superni muneris est largitas, si prompta ad accipiendū nostræ fidei sit pietas, Ecce loquela quæ sola est ablata diffidenti, cū spiritu Prophetis est restituta credenti. Visitauit autem Dominus plebem suam, quasi longa infirmitate tabescentem, & quasi uenditum

A sub peccato unici filij sui sanguine redemit. Quod quia beatus Zachariæ proxime faciendum cognouerat, Prophetico more, quasi iam factum narrat. Et notandū quod uisitasse & redemisse plebem suam dicitur, non quia uidelicet, hanc ueniens suam inuenit, sed quia uisitando suam fecit, cui simile est, quod in prouerbiorum sine de eadem plebe cantatur: Mulierem fortem quis inueniet? Neq̄ enim eandem mulierem uidelicet, Ecclesiam fortem, id est, fidem deuotam inuenit, sed sibi desponendo fortem reddidit, quia suæ fidei sublimitate perfecit.

IN VIGILIA SANCTI PETRI APOST. LECTIO

Actuum Apostolorum. Cap. III.

Petrus & Ioannes, ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Et quidam uir, qui erat claudus ex utero matris sue baiulabatur, quem quotidie ponebant ad portam templi, quæ dicitur speciosa, ut peteret elemosynam ab introeuntibus in templum. Is cum uidisset Petrum & Ioannem, incipientes introire in templum, rogabat ut elemosynam acciperet. Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne dixit: Respice in nos. At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis. Petrus autem dixit: Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et apprehensa eius manu dextera, alleuauit eum. Et protinus consolidatae sunt bases eius & plantæ, & exiliens stetit & ambulabat. Et intrauit cum illis in templum, ambulans & exiliens & laudans Deum. Et uidit eum omnis populus ambulantem & laudantem Deum, cognoscebant autem illum, quoniam ipse erat, qui ad elemosynam sedebat, ad speciosam portam templi, & repleti sunt omnes stupore & extasi, in eo quod acciderat illi.

B Petrus & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Apostoli nona hora templum ingressuri, primo claudum diu debilem saluatum, deinde ad uesperam usq̄ laborantes, multa hominum milia, uerbo fidei imbuerunt. Quia doctores Ecclesiæ, in finem mundi uenientes, & languenti prius Israël, & postmodum etiam gentilitati prædicant. Hij sunt enim operarij, quos nona & undecima hora in uineam patrisfamilias inducit.

Et quidam uir, qui erat claudus ex utero matris suæ, baiulabatur. Quia populus Israel non solum Domino incarnato, sed à primis etiam legis temporibus datæ rebellis extitit, quasi ex utero matris claudus fuit, quod bene Jacob cum angelo luctante, benedictio quidem, sed claudicante figuratur, quia populus Domino in passione præualens, in quibusdam per fidem benedictus, in quibusdam uero est per infidelitatem claudus.

Quem ponebant quotidie ante portam templi quæ dicitur speciosa, &c.) Porta templi speciosa Dominus est, per quem si quis introierit, saluabitur. Ad hanc portam debilis Israël ire non ualens, legis, prophetarumq̄ uocibus adferet, ut ab ingredientibus interiora sapientiæ fidei audiendæ deponat auxilium, qui uaticinia futurorum, quasi ad portam ponit auditores. Sed Petri est in templi perducere, cui pro confessione forti, & cognomen petrae & clauis sunt datae.

Argentum & aurum non est mihi.) Habuit quidem uetus tabernaculum iustificationes culturae, & sanctum seculare auro argentoq̄ distinctum, sed metallis legis sanguis Euangelij preciosior emicat, & populus ille, qui ante auratos postes mente debili iacuerat, in nomine crucifixi saluatus, templum regni coelestis ingreditur. Alioquin beatus Petrus, Domini memor præcepti, quo dicitur: Nolite possidere aurum & argentum, pecuniamq̄: ad pedes Apostolorum ponebant, non sibi recondere, sed ad usum pauperum, qui sua patrimonialia reliquerant, reseruare solebant.

Et adprehensa manu eius dextera, alleuauit eum, &c.) Quem uerbo erigit, hunc etiam dextera confortat, quia sermo docentis, in corde auditorum minus ualet, si non etiam propriae actionis commendetur exemplis.

Et exiliens

C Et exiliens stetit & ambulabat & intrauit cum illis in templum.) Ordo perfectionis egregius, primo illum resurgere qui iacuerat, deinde arripere uirtutē, & sic regni ianuam cum Apostolis intrare.

Et impleti sunt stupore & extasi, &c.) Extasi pauorem dicit. Nam alio modo dicitur extasis, cum mens, non pauore alienatur, sed aliqua inspiratione aut reuclatione adsummitur.

EVANGELIUM IOANNIS CAP. VLT.

Dixit Iesus Petro: Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei tertio: Simō Ioannis amas me? Et cōtristatus est Petrus, quia dixit ei tertio: Quia amas me, & dicit ei: Domine tu omnia scis, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce oues meas. Amen amen dico tibi, cum esses iunior cingebas te, & ambulabas ubi uolebas, cum autem senueris, extends manus tuas, & alius te cinget, & ducet quō non uis. Hoc autem dixit significans, qua morte clarificaturus esset Deum.

Dixit Iesus Petro: Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te.) Virtutem nobis perfectę dilectionis præfens Domini nostri interrogatio ostendit, perfecta enim dilectio est, qua Dominum ex toto corde, tota anima, tota uirtute, proximum autem tanquam nos ipsos diligere iubemur, & neutra harum dilectio sine altera ualet, aut est perfecta, quia nec Deus uere sine proximo, nec sine Deo uere potest proximus amari.

D Dicit ei: Pasce agnos meos.) Ac si aperte diceret, & hæc sola & uera est probatio integri in Domino amoris, si erga fratres studueris curam solliciti exercere laboris. Nam quicumque fratri opus pietatis, quod ualet impendere, negligit, minus iuste se conditorem diligere ostendit, cuius mandata in sustentanda proximi necessitate contemnit.

D Dicit ei iterum: Simon Ioannis amas me? at ille: etiam Domine, tu scis quia amo te.) Simon namque obediens, Ioannes dicitur Dei gratia, & propter ea recte prius Apostolorum, cum de amore suo requiritur, Simon Ioannis, id est, obediens Dei gratia uocatur, ut liquido cunctis ostendatur hoc, quod maiore præ ceteris obedientia Deum iussis obsequitur, quod ardentiori illum charitate amplectitur non humani meriti, sed muneri esse diuini. Caute ac temperate & simplici uoce ait: Domine tu scis quia amo te, quod est aperte dicere, scio quia te, ut tu melius nocti, integro corde diligo, quam uero te alij diligant, mihi quidem ignorum, sed tibi sunt omnia nota.

Contristatus est Petrus, quia dixit ei ter amas me. Et dicit ei: Domine tu omnia scis, tu scis quia amo te, dicit ei: Pasce agnos meos.) Prouida autem pietate Dominus tertio Petrum an se diligit interrogat, ut ipsa trina confessione uincula, quæ ille ter negando ligauit, absoluat, & quoties territus eius passione, qua illum nosse negauerat, toties resurrectione creatus, quod illum toto amet corde testatur. Sed hoc pastoris est fixo corde tenendum, ut eos quibus præ est, non quasi suos proprios, sed ut Domini sui gregem tractare minerit iuxta illud quod Petro dicitur: Si diligis me, pasce oues meas: Meas, inquit, non tuas, meas tibi oues commendatas scio, & has quasi meas regere, si me perfecte amas recole, ut meam uideat in eis gloriam, meum Dominium, mea lucra non tua propria querat.

Dilectio ampliorem quam amor retinet qualitatem, et ideo dicente Domino: Simon Ioannis diligis me, non ausus est Petrus fateri dilectionis se habere mensuram, sed humiliter profiteretur amare se. Superior enim amor dilectio reperitur, denique tertia appellatione Dominus in terrogans Petrum, quia non sicut prioribus uicibus duabus dixerat, diligis, sed amas me. Contristatus est Petrus, cur in tertia interrogatione non dixerit, diligis me, sed amas me, uel ut iam

non

non de sublimi ordine dilectionis, sed de inferiore amoris gratia percundatus.

A Amen amen dico tibi, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas ubi uolebas, cum autem senueris, extendens manus tuas, & alius te cinget & ducet, quō tu non uis.) Ac si patenter dicat, Quanta me charitate diligas, hinc alii quando probabis, cum pro paruulorum meorum uita ad morte certando peruenis, ut & illi in corpore possint pariter & mente saluari, ipse tormenta corporis omnia, quæ aduersari infigere liber, forti mentis constantia tolerabis. In extensione enim manuum positionem membrorum eius, qua cruce erat aptandus insinuat. In cinctione alterius impositione uinculorum, quibus à persecutore erat arcendus exprimit. In ducto quō noller, ipsam mortis ac passionis acerbitatem indicat, quam corporalis eius infirmitas horrebat, cuius animi firmitas spiritalis etiam aduersa pro domino lætabatur cuncta perferre. Non enim uoluntatem suam, sed uoluntatem quærebat eius qui misit eum Christus.

Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum.)

Clarificauit quippe Petrus morte sua Deum, quando hoc indicio cunctis quantum Deus esset colendus, amandusque monstrauit, dum ipse data optione mallet crucis subire tormentum, quam à cælestis uerbi prædicatione cessare.

IN NATALI SANCTI PETRI LECTIO
Actuum Apostolorum. Cap. XII.

Misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio. Videns autem quia placeret Iudæis, apposuit apprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorum. Quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradensque quatuor quaternionibus militum ad custodiendum, uolens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere, oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo. Cum autem producturus cum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, uinctus duabus cathenis, & custodes ante hostium custodiebant carcerem, & ecce angelus domini astitit, & lumen reuulsit in habitaculo carceris, percussitque latere Petri excitauit eum dicens: Surge uelociter, Et ceciderunt cathene de manibus eius. Dixit autem angelus ad eum: Præcingere & calcia te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circunda tibi uelamentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum & nesciebat quia uerum est, quod fiebat per angelum, æstimabat autem se uisum uidere. Transseuntes autem primam & secundam custodiam, uenerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt uicum unum. Et continuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus dixit: Nunc scio uere, quia misit dominus angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum.

Misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de ecclesia.) Hunc Herodæ tertio Claudij anno, sui uero regni septimo, ab Angelo percussum, narrat historia.

Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio &c.) De hoc Iacobo Clementis Alexandrinus historiam quandam dignam memoria refert. Et is, inquit, qui obtulerat eum iudici ad martyrium (Iacobum scilicet) motus etiam ipse, confessus est se esse Christianum. Ducti sunt autem ambo pariter ad supplicium, & cum ducerentur in uia, rogauit Iacobum, dari sibi remissionem, at ille parumper deliberans, Pax tibi, inquit, & osculatus est eum, & ita ambo simul capite plexi sunt.

Tradensque quatuor quaternionibus militum, & reliqua.) Sicut centurio centum

Iosephus.
Beda.

Vulg.

Crio centum, ita quaternio quatuor sub se milites habebat.

Percussioq; latere Petri excitauit eum &c.) Percussio lateris, commemoratio passionis Christi est, de cuius uulnere salus nostra profluxit, & nobis quoq; pressuram cathena retentis, tale solatium ipse reddidit Apostolus Petrus, dicens: Christo igitur passo in carne, & uos eadem cogitatione armamini.

Præcingere & calcia te caligas tuas. Et fecit, &c.) Et Prophetas & Apostolos cingulis ufos fuisse legimus, cuius sibi Petrus ligamenta propter rigorem carceris ad horam laxauerat, ut tunica circa pedes demissa, frigus noctis utcunq; temperaret, exemplum præbens infirmis, uel cum molestia corporali, uel iniuria temptetur humana, licere nobis aliquid de nostri præpositi rigore laxare. Et quia dictum est: Sint lumbi uestri præcincti, & calciati pedes in præparationem Euangelij pacis. Spiritualiter uirtutum uerbicq; prædicandi resumere iubemur insignia.

Venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem, quæ ultro aperta est eis, &c.) Angusta immo ferrea erat porta, quæ ducit ad Hierusalem cœlestem, sed Apostolorum uestigijs nobis iam facta est meabilis, qui sanguine proprio ferreum uicerunt ostium, de hoc Arator. Ferrea quid mirum si cedunt ostia Petro, Quem Deus æthereæ custo dem deputat aulæ. Ecclesiæq; suæ faciens retinere cacumen. Infernum superare iubet.

Et Petrus ad se reuersus dixit.) Id est, à contemplationis culmine ad hoc regressus, quod in intellectu communi & prius fuit.

Nunc scio uere, quia misit dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, &c.) Quod unusquisq; nostrum habeat Angelum, & in libro Pastoris & in multis sanctæ scripturæ locis inuenit. Nam & Dominus de paruulis: Angeli, inquit, eorum semper uident faciem patris mei, Et Iacob de se loquitur: Angelus qui eruit me de cunctis malis. Et hic discipuli, Angelum Apostoli Petri uenire credebant.

D EVANGELIUM MATTHAEI. CAP. XVI.

Enit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit Discipulos suos dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt, alij Ioannem Baptistam, alij autem Heliam, alij uero Hieremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens autem Simon Petrus dixit: Tu es Christus, filius Dei uiui. Respondens autem Iesus dixit ei: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non perualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clauis regni cœlorum. Et quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Et quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cœlis.

Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi.) Philippus iste est frater Herodis, de quo supra diximus. Tetrarcha Ithureæ & Trachonitidis regionum, qui in honorem Tyberij Cæsaris Cæsaream, quæ nunc Paneas dicitur appellatum, & est in provincia Phœnicis.

Et interrogabat Discipulos suos dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis.) Non dixit, quem me dicunt esse hominis, sed filium hominis, ne scianter de se querere uideretur. Et nota quod ubicunq; scriptum est in Veteri Testamento filius hominis, in Hebræo positum sit בן אדם filius Adam. Illudq; quod in Psalmo legimus: Filij hominum, usq; quo graui corde, in Hebræo dicitur בן אדם filij Adam. Pulchre autem interrogat: Quem dicunt esse homines filium hominis, quia qui de filio hominis loquitur homines sunt. Qui uero diuinitatem eius intelligunt, non homines, sed Dñi appellantur.

At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alij Heliam, alij uero Hieremiam, aut unum ex Prophetis.) Miror quosdam interpretes causas errorum inquirere singulorum

singulorum & disputationem longissimam texere, quare dominum nostrum Iesum, alij Ioannem putauerunt, alij Heliam, alij Hieremiam, aut unum ex Prophetis, cum sic errare potuerint in Helia & Hieremia, quomodo Herodes errauit in Ioanne, dicens: Quem ego decollauit Ioannem, ipse surrexit à mortuis, & uirtutes operantur in illo.

Vos autem, quem me dicitis? Respondit Simon Petrus: Tu es Christus, filius Dei uiui.) Prudens lector attende, quod ex consequentibus textuq; sermonis Apostoli nequaquam homines, sed Dñi appellantur. Cum enim dixisset: Quem dicunt homines esse filium hominis, subiicit: uos autem, quem me esse dicitis: illis quia homines sunt, humana opinantibus, uos qui Dñi estis, quem me existimatis: Petrus ex persona omnium Apostolorum proficitur: Tu es Christus filius Dei uiui. Deum uiuum appellat, ad comparationem Deorum eorum, qui putantur Dñi, sed mortui sunt, Saturnum, Iouem, Cererem, Liberum & cætera idolorum portenta significans.

Respondens Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est.) Quod caro & sanguis reuelare non potuit, id est, doctrina humana, spiritus sancti gratia reuelatum est. Ergo ex confessione sortitur uocabulum, quod reuelationem ex spiritu sancto habet, cuius & filius appellandus sit. Si quidem Bariona in lingua nostra sonat, filius columbæ. Alij simpliciter accipiunt, quod Simon, id est, Petrus filius sic Ioannis, iuxta alterius loci interrogationem: Simon Ioannis diligis me? qui respondit: Domine tu scis. Et uolunt scriptorum uirio deprauatum, ut pro Bar Ioanna, hoc est, filius Ioannis, Bariona scriptum sit, una detracta syllaba. Ioanna autem interpretatur Domini gratia, utrunq; autem nomen mystice intelligi potest, quod & columba spiritum sanctum & gratia Dei donum significet spiritualem. Illud quoq; quod ait: Caro & sanguis non reuelauit tibi Apostolicæ narrationi comparatur, in qua ait: Continuo non adque ueni carni & sanguini, carnem ibi & sanguinem Iudæos, ut his quoq; sub alio sensu demonstraretur, quod ei non per doctrinam Phariseorum, sed per Dei gratiam Iesus Dei filius reuelatus sit.

Et ego tibi dico.) Quid est quod ait: Et ego dico tibi, quia tu mihi dixisti, tu es Christus filius Dei uiui, & ego tibi sermone casto, & nullum opus habente, sed dico tibi, quia meum dixisse fecisse est.

Quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam.)

Sicut ipse lumen Apostolis donauit, ut lumen mundi appellentur, cætera quæ ex domino sortiti uocabula sunt, ita & Simoni, qui credebatur Petram Christum, Petri largitus est nomen. At secundum metaphoram petræ, recte dicitur ei, ædificabo ecclesiam meam super te.

Siue super hanc Petram, id est, super illum, quem ore tuo confessus es dicens: Tu es Christus Fulgentius, filius Dei uiui, siue super hanc Petram, super confessionem Petri.

Et portæ inferi non praualebunt aduersus eam.) Ego portas inferi uitia reor atq; peccata, uel certe Hereticorum doctrinas, per quas illecti homines ducuntur ad tartarum. Nemo itaq; putet de morte dici, quod Apostoli conditioni mortis subiecti non fuerint, quorum martyria uideat conuicere.

Et tibi dabo clauis regni cœlorum, & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cœlis.) Istum locum Episcopi & presbiteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum adsumunt super cilio, ut uel damnent innocentes, uel soluerent se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed eorum uita queratur. Legimus in Leuitico de leprosis, ubi iubent, ut ostendat se sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à sacerdotibus immundi fiant, non quod sacerdotibus leprosis & immundos faciant, sed quod habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere, qui mundus quique immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum uel immundum facit, sic & hic alligat uel soluit Episcopus & Presbiter, non eos qui infontes sunt uel noxij, sed pro officio suo, cum peccatorum audierit uarietates, scit qui ligandus sit qui soluendus.

Luc. 12.
Rom. 10.

Matth. 19.
Gen. 48.

Hiero.

Mat. 6.

Gal. 1.

Leuit. 14.

Notum enim vobis facio Euangelium, quod Euangelizatum est a me, quoniam non est secundum hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Iesu Christi. Audistis enim conversationem meam aliquando in Iudaismo, quia supra modum persequabar ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos meos, in genere meo abundantius amulorum existens paternarum mearum traditionum. Cum autem placuit ei, qui me segregavit ab utero matris meae, & uocavit per gratiam suam, ut revelaret filium suum in me, ut annunciarer illum inter gentes, continuo non acquievi carni & sanguini, neque veni Hierosolymam ad antecessores meos Apostolos, sed abijt in Arabiam, & iterum reuersus sum Damascum, deinde veni Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim, alium autem Apostolorum uidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini, quae autem scribo, ecce coram Deo, quia non mentior.

Notum vobis facio Euangelium, quod Euangelizatum est a me, quoniam non est secundum hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Iesu Christi. Verbum ipsum *επαγγελισμός*, id est, revelationis proprie scripturarum est, & à nullo sapientium seculi apud Graecos usurpatum, hoc est, revelationem illam signat, quam uidi cum Damascum uadens in itinere Christi uocem meam audire, & caecis oculis, uerum lumen mundi intuitus est. Si enim Euangelium Pauli non est secundum hominem, neque ab homine accepit illud aut didici, sed per revelationem Iesu Christi, non est utique homo Iesus Christus, qui Paulo Euangelium reuelauit, quod si non est homo, consequenter Deus est. Non quod hominem adsumptum, sed quo tantum hominem rennuamus. Inter accipere autem & discere hoc interest, quod accipit per alium, cui primum insinuat, ut ad fidem eius adducitur, ut credat uerum esse quae scripta sunt, dicit autem is, qui ea quae per enigmata & parabolas figurata sunt, explanata & aperta cognoscit, & non homine reuelante, sed Christo qui reuelauit Paulo.

Audistis enim conversationem meam aliquando in Iudaismo, quia supra modum persequabar Ecclesiam Dei, & expugnabam, &c.) Quam elegans obseruatio pondusque uerborum: Audistis, inquit, conversationem non gratam aliquando non modo in Iudaismo, non in lege, Dei supra modum persequabar ecclesiam Dei, non ut caeteri. Hinc quoque ammiratio nascitur, quod non unusquisque de his qui leuiter persequantur Ecclesiam Dei, sed ille qui caeteros in persecutione uincebat, conuersus ad fidem sit, Ecclesiam dicens Dei, uel ipsum Christum Deum esse significat, uel eiusdem Dei esse ecclesiam, qui quondam Legis dator fuit.

Cum autem placuit ei, qui me segregavit ab utero matris meae, & uocauit per, &c.) Non solum in hoc loco, sed & ad Romanos Paulus segregatum in Euangelio Dei esse se scribit, & Hieremias antequam formaretur in utero, notus deo, sanctificatusque perhibetur. Siue uterum matris legem dicere possumus, quae Christo grauida erat. A cuius carnali obseruantia separatum se dicit per gratiam Christi. Non est autem: ipsum reuelaret filium suum in me, quod si diceret: Reuelaret mihi filium suum. Cui enim quid reuelatur, huic illud potest reuelari, quod ante in eo non erat. In quo uero reuelat, illud reuelatur, quod prius fuit in eo, & postea reuelatum est. Simile est illud in Euangelio: Medius sit quem uos nescitis. Et alibi: Erat lux uera, quae illuminat omnem hominem uenientem in mundum. Ex quo perspicuum fit naturam omnibus dei inesse notitia. Nec quatenus sine Christo nasci, & non habere germina in se sapientiae & iustitiae, reliquarumque uirtutum.

Vnde

Vnde multi absque fide & Euangelio Christi, uel sapienter faciant aliqua, uel sancte, ut parentibus obsequantur, & ut inopi manum porrigant, non opprimant uicinos, non aliena rapiant. Potest & aliter accipi in Paulo: Dei filius reuelatur, quod predicante illo, agnitus sit gentibus, quem ante nesciebant.

Continuo non adqueui carni & sanguini. Siue, ut in Graeco melius habetur, *δὲν ὄρατος ἀρεθὲς μὴ σαφὴ καὶ ἀμαρτία*. Non contulit plane Paulus post revelationem Christi cum carne & sanguine, quia noluit margaritas projicere ante porcos, nec dare sanctum canibus. Vi de quid de peccatoribus scriptum sit: Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt. Cum talibus, qui caro & sanguis erant, non contulit Apostolus Euangelium, quod ei fuerat reuelatum, sed paulatim eos de carne & sanguine uertit in spiritum, & tunc demum eis occulta Euangelij sacramenta commisit.

Neque ueni Hierosolymam, &c.) Quid mihi prodest ista religio, si legam, quod Paulus post revelationem Christi statim irit in Arabiam, & de Arabia Damascum fuerit reuersus, nesciam quid ibi gesserit, exitus ac reditus, dat mihi occasionem altioris intelligentiae. Arabiam quae interpretatur humilis & occidua, uetus significat testamentum. Statim itaque ut creditur Paulus, ad legem, ad Prophetas, ad Veteris Testamenti iam in occiduo posita sacramenta conuersus, quesiuit in eis Christum, quem iussus fuerat in gentibus predicare, & reperto illo, non est ibi diutius commoratus, sed reuersus est Damascum, hoc est ad sanguinem & ad passionem Christi, & inde Prophetica lectione firmatus pergit Hierosolymam, locum uisionis & pacis, non iam disciturus aliquid de Apostolis, quam cum eis Euangelium, quod docuerat, collaturus.

Deinde post triennium ueni Hierosolymam uidere Petrum. Non ut oculos, genus uultumque eius aspiceret, utrum macilentus an pinguis, adunco naso esset an recto, & utrum frontem uestiret coma, an (ut Clemens in periodis eius refert) caluicem haberet in capite, nec puto Apostolicae fuisse grauitatis, ut post tantam triennij praeparationem aliquid huic manum in Petro uoluerit aspiceret, sed his oculis aspexit eum quibus & modo in Epistolis suis uideatur, his oculis Paulus uidit Cepham, quibus nunc prudentibus quibusque Paulus ipse conspiciatur. Nam & quod uisus sit ire Hierosolymam ad hoc ipse, ut uideret Apostolum, non discendi studio, qui & ipse eundem praedicationis haberet auctorem, sed honoris prioris Apostolo defendendi.

Et mansi apud eum diebus quindecim. Non grandi indiget magisterio, qui tanto se ad uidendum Petrum tempore praeparauit. Et licet quibusdam superfluum uideatur numeros quoque qui in scripturis sunt obseruare, tamen non absque re arbitror quindecim dies, quibus apud Petrum Paulus habitauit, plenam significare scientiam, consummatamque doctrinam, siquidem quindecim sunt carmina in Psalterio, & quindecim gradus per quos ad canendum Deo in atrijs eius consistendum iustus ascendit.

Alium autem Apostolorum uidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Et caeteri Apostoli fratres Domini dicunt, sicut in Euangelio: Vade dic fratribus meis, uado ad patrem meum & ad patrem uestrum. Sed quomodo Iob, & caeteri Patriarchae dicti sunt quidem famuli Dei, sed quasi egregium quidem Moyles, ut scriberetur de eo, sed non sicut Moyles famulus meus, sic & beatus Iacobus specialiter frater propter egregios mores & incomparabilem fidem sapientiamque non modicum appellatus est Domini frater, & quod primus ei Ecclesiae praefuerit, quae prima in Christo credens ex Iudaeis fuerat congregata.

Quod autem exceptis duodecim quidam uocentur Apostoli, illud in causa est, omnes qui Dominum uiderant, & eum postea predicabant, fuisse Apostolos appellatos, ut illud ad Corinthios scribitur, uisus est illis undecim, de inde uisus est & Iacobus, deinde Apostolis omnibus. Nam & alij ab his quos Dominus elegerat ordinati sunt Apostoli, sicut ad Philippenses ait: Necessarium existimaui Epaphroditum commilitonem meum, uestrum autem Apostolum mittere ad uos. Et ad Corinthios de talibus scribitur. Siue Apostoli Ecclesiarum in gloria Dei. Silas quoque & Iudas ab Apostolis Apostoli nominati sunt.

Quae autem scribo uobis, & coram Deo, quod non mentior. Siue simpliciter accipiendum, ut sit, quae scribo uobis uera sunt, & Deo teste confirmo, quia nulla arte uerborum, nullo sunt fucata mendatio, siue altius, ut legatur, quae scribo uobis coram Deo sunt, id est, Dei digna conspectu, quia scilicet non mentior, & quomodo oculi Domini super iustos, auerit autem faciem suam à conspectu impiorum, ita nunc ea, quae scribuntur coram Deo sunt, me non mentiente, qui scribo, quae non essent coram Domino si mentiret.

y 3 IN

C

Saulus autem adhuc spirans minarū & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo Epistolas in Damascum ad synagogas, ut si quos inuenisset huius uig uiros ac mulieres, uiuictos perduceret in Hierusalem. Et cū iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco. Et subito circumfulsit eum lux de cælo. Et cadens in terram audiuit uocem dicentem sibi: Saule, Saule quid me persequeris? Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris: Durum est tibi contra stimulū calcitrare. Et tremens ac stupens dixit: Domine quid me uis facere? Et Dominus ad eum: Surge & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autē illi qui comitabantur cum illo, stabant stupefacti, audientes quidem uocē, neminem autem uidentes. Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil uidebat. Ad manus autē illum trahentes, introduxerunt Damascum. Et erat tribus diebus non uidens, & non manducauit neq; bibit. Erat autē quidam discipulus Damasci, nomine Ananias. Et dixit ad illū in uisu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego Domine. Et Dominus ad eum: Surge & uade in uicū, qui uocatur rectus, & quere in domo Iudæ Saulum nomine, Tharsensem, ecce enim orat. Et uidit uirū Ananiam nomine introeuntem & imponentem sibi manus, ut uisum recipiat. Respondit autem Ananias: Domine audiui à multis de uiro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Hierusalem. Et hic potestatem habet à principibus sacerdotum alligandi omnes qui inuocant nomen tuum. Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam uas electionis est mihi iste, ut portet nomen meū coram gentibus & regibus & filijs Israël. Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eū pro nomine meo pati. Et abiit Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus Iesus misit me, qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut uideas, & implearis spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanq; squamę, & uisum recepit. Et surgens baptizatus est, & cum accepisset cibum confortatus est.

Saulus autem adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini.) Præsentis uidelicet cædibus afficiens, & minis deterrens absentes.

Saule, Saule quid me persequeris? Non dixit quid persequeris membra mea, sed quid me persequeris: quia ipse in corpore suo, quod est Ecclesia, adhuc patitur iniquos, & in cuius etiam membris beneficia conlata, sibi facta esse denuntiat, cum ait: Esuriui & dedistis mihi manducare, & exponendo subiunxit, quam diu uni ex minimis meis fecistis. Ego sum quem tu persequeris. Non dixit ego sum Deus, ego sum Dei filius, sed humilitatis, inquit, meæ infirma suscipe, & tuæ superbiæ squamas depone.

Sed surge & ingredere ciuitatē, & dicet tibi quid te oporteat facere, &c.) Non continuo quæ essent facienda monstrauit, sed in ciuitate postmodum facienda præmonuit, ut tanto post in bonis solidius staret, quanto prius funditus euersus à pristino errore cecidisset.

Apertis oculis nihil uidebat & rel.) Nequaquam potuisset bene rursus uidere, nisi prius excæcatus fuisset. Bene propriam sapientiam, quæ perturbatur, excludens, fidei semper cuncta committeret.

Et

Et erat tribus diebus non uidens, &c.) Quia Dominum non crediderat tertia die mortem resurgēdo uicisse, suo iam instruitur exemplo, qui tenbras triuianas, luce reuerfa, mutaret.

Ego enim ostendā illi, quanta oporteat eū pro nomine meo pati, & rel.) Non debet, inquit, timere quasi persecutor, sed potius quasi frater amplecti, quia diuersa quæ sanctis intulerat promptus est sustinere cum sanctis.

Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquam squamę, &c.) Draconis omne corpus dicitur squamis esse contextum. Quia ergo Iudæi serpentes & genimina sunt uiperarū uocati, quia illorum perfidiam sequebatur, quasi pelle serpentina oculos cordis obtexerat, sed cadentibus sub manu Ananiæ ab eius oculis squamis, monstratur in facie, quod uerum lumen iam recipit in mente.

EVANGELIUM MATTHAEI. CAP. XIX.

Inc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: Quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amen dico uobis, quod uos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit domum uel fratres aut sorores, aut patrem aut matrem aut uxore aut filios aut agros, propter nomen, centuplum accipiet & uitam æternam possidebit.

Inc respondens Petrus dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te: Quid ergo erit nobis? Grandis fiducia, Petrus piscator erat, diues non fuerat, cibos manu & arte quærebat, & tamen loquitur confidenter, reliquimus omnia. Omnia enim relinquit, qui uoluntatem habendi deserit. Sed quia nō sufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum est, & secuti sumus te, fecimus quod iussisti, quid igitur dabis premij?

Iesus autem dixit illis: Amen dico uobis, quod uos, qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis, in sede maiestatis sue, sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël. Non dixit, qui reliquistis omnia, hoc enim & Soerates fecit Philosophus, & multi alij diuitias contempserunt. Sed qui secuti estis me, quod propriæ Apostolorum est, atq; credentium, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue, quando ex mortuis de corruptione resurgent incorrupti, sedebitis & uos in seclis iudicantium, condemnantes duodecim tribus Israël, quia uobis credentibus credere noluerunt.

Hic discimus cum suis discipulis iudicaturum Iesum. Vnde & alibi Iudæis dixit: Si ergo in Beelzebub eicio demonia, filij uestri in quo eiciunt: ideo ipsi iudices uestri erunt. Nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse, aut duodecim solos homines cum illo iudicatuos putare deberemus. Duodenarij quippe numero uniuersa quædam significata est iudicantium multitudo, propter duas partes septenarij, quod significatur plerumq; uniuersitas, quæ duæ partes, id est, tria à quatuor, altera per alteram partem multiplicatæ duodecim faciunt. Nam & quatuor ter, & tria quater duodecim sunt. Alioquin quoniam in locum Iudæ traditoris Apostolū Matthiam legimus ordinatum, Apostolus Paulus, qui plus illis omnibus laborauit, ubi ad iudicandum sedere nō habebit, qui profecto cum alijs sanctis ad numerum Iudaicum se pertinere demonstrat cum dicit: Nescitis quia Angelos iudicabimus, de ipsis quoq; iudicandis in hoc numero duodenario similis causa est. Non enim quia dictum est, iudicantes duodecim tribus Israël, tribus Leui, quæ tertia decima est ab eis iudicanda non erit, aut solum illum populum, non cum gentes cæteras iudicabunt. Quod autem ait, in regeneratione, proculdubio mortuorum resurrectione nomine uoluit regenerationis intelligi, sic enim caro nostra regenerabitur per incorruptionē, quemadmodū est anima nostra regenerata per fidē. Quid ergo de Paulo dicemus, nunquid tertius decimus iudicabit, quomodo in centū quinquaginta tribus piscibus in gentē numerū sanctorū, & in quinq; uirginibus innumerabiles uirgines, quomodo in quinq; fratribus illius, qui torquebatur apud inferos, milia populi Iudæorum & septem milia uiro-

Hiero.

August.
Math. 12.

1. Cor. 6.

Crum, de quibus Helix dicitur, milia milia, scilicet duodecim sedibus non duodecim homines, sed magnus numerus perfectiorum. Orbis enim terrarum quattuor designatis partibus continetur. Ab his omnibus partibus uocatur in trinitate, quoniam ter quaterni duodecim fiunt, perfectum numerum significat. Duodecim ergo tribus Israel, totus Israel duodecim tribus sunt, sicut enim iudicatur ex toto mundo, sic & iudicandi ex toto mundo erunt.

Et omnis qui reliquerit domum uel fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut uxorem aut filios aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet & uitam æternam possidebit.) Sensus igitur iste est, qui propter Euangelium Christi carnalia reliquerit, spiritalia bona recipiet, quæ cõparatione, & merito sui ita erunt, quasi paruo muneris Centenarius numerus cõparetur, quia nimirum à fratribus atq; confortibus propositi sui, qui ei spiritali glutino conligantur, multo gratior est, etiam & in hac uita recipi & charitatem, lege Acta Apostolorum: Quia multitudinis credentium erat cor & anima una, & erant illis omnia communia. Nullusq; egens erat inter eos, qui sua pro Domino reliquerant, de quibus, & Apostolus ait: Tanq; nihil habentes, & omnia possidentes. Potest sane hoc, quod ait: Accipiet Centies tantum nunc in tempore hoc, domos & fratres & sorores & matres & filios & agros cum persecutionibus per significationem altius intelligi. Centenarius quippe numerus de leua translatus in dexteram, licet eandem inflexu digitorum uideatur tenere figuram, quàm habuerat denarius in leua, nimirum tamen quantitatis magnitudine supercreuit, quia uidelicet omnes, qui propter regnum Dei, & temporalia sperunt, etiam in hac uita persecutionibus plenissima, eiusdem regni gaudium fide certa degustant, atq; in expectatione patriæ cœlestis, quæ iure in dextera significatur, omnino pariter electorum sincerissima dilectione fruuntur.

HEBDOMADA VII. POST PENTECOST.

lectio Epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Cap. VI.

D Vicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam partis, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si enim cõplantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam uiuemus cum illo, scientes quod Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est, peccato semel mortuus est. Quod autem uiuit, uiuit Deo. Ita & uos existimate uos mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro.

Q Vicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.) Præcepit Apostolus, ut quia propter nos Christus mortuus & sepultus est, & resurrexit, nos quoq; ad passionis suæ similitudinem, uoluntates & cupiditates nostras crucifigamus, & in baptismate mysterium mortis sepulture & resurrectionis eius immitemur. Mori prius oportet peccato, ut possis sepeliri cum Christo, mortuo enim sepultura debetur. Nemo enim uiuus sepelitur aliquando, si enim uiuus adhuc peccato, consepeliri nō potes Christo, nec in nouo eius sepulchro collocari. Vetus enim homo tuus uiuit, & ideo non potest in nouitate uitæ ambulare. Quid est, quod cū ipse Dominus dixerit discipulis, ut baptizarent omnes gentes in nomine patris & filij, & spiritus sancti, Apostolus solius Christi in baptismate nomen assumit, nisi quod in præsentem loco, nō tam baptismatis ratione, quàm mortis Christi discutere cupiebat. Ad cuius similitudinem, etiam nos suaderet mori debere peccato, & cõsepeliri Christo. Et non erat utiq; cõueniens, ut ubi de morte dicebat, uel patrem nominaret uel spiritum sanctum.

Verum

A Verbum enim caro factum est, & merito ubi caro est, ibi de morte tractatur. Nec conueniebat ut diceret: Quicunq; baptizati sumus in nomine patris, uel in nomine spiritus sancti, in morte ipsius baptizati sumus.

Cõsepulti enim sumus cū Christo per baptismum in morte.) Si consepulti sumus cum Christo, secundum ea quæ superius diximus, id est, secundum quod mortui sumus peccato, consequenter utiq; resurgente Christo à mortuis, & nos cum ipso simul consergimus, & illo ascendente ad cœlos, cum ipso simul ascēdemus, & sedente ipso ad dexteram patris, cū ipso simul in cœlestibus sedere dicemur, sicut alibi ipse Apostolus ait: Quia coexcitauit nos Christo, simulq; fecit sedere in cœlestibus.

Vt quomodo surrexit &c.) Nouitas autem uitæ est, ubi ueterem hominem cū actibus suis deposuimus, & induimus notuum, qui secundum Deum creatus est, & qui renouatur in agnitione Dei, secundum imaginem eius, qui creauit eum. Nam & si is qui foris homo noster, inquit Apostolus, corrumpitur, sed qui intus est, renouatur de die in diem. Intuere eos, qui in fide proficiunt, & cotidie in uirtutibus enitescunt, quomodo semper bonis operibus adijciunt meliora, & honestis honestiora conquiruntur, quomodo in intellectu, in scientia & sapientia cresunt, & intelligis eos cotidie inuouari. In nouitate ergo uitæ ambulemus, ostendentes nosmetipsos ei, qui nos cum Christo suscitauit, quotidie nouos, & ut ita dixerim, pulchriores, decorem uultus nostri in Christo, tanquam in speculo colligentes, qui surgens à mortuis ab humilitate terrena, ad gloriam paternæ maiestatis ascendit, ut uideant opera nostra bona, & glorificent patrem nostrum qui in cœlis est, & sic merito Christo consergisse per gloriam patris dicemur.

Si enim cõplantati &c.) Veluti alicuius plantæ arboris ostendit mortem Christi, cui nos cõplantatos uult esse, ut succo radicis eius, radix quoq; nostra suscipiens, producat ramos iustitiæ, & fructus efferat uitæ. Christus ergo qui est Dei uirtus & Dei sapientia, ipse est arbor uitæ, cui nos cõplantari debemus, & nouo quodā atq; amabili Dei dono, mors illius nobis uitæ arbor efficitur. Bene autem Apostolus non dixit: Si enim cõplantati facti sumus mortis eius, sed similitudini mortis eius. Ipsam quidem mortem, qua Iesus mortuus est peccato, ut peccatum omnino non fecerit. Nos non possumus mori, ut omnino nesciamus peccatum. Similitudinem tamen habere possumus, ut imitantes eum, & uestigia eius sequentes, abstinemus nos à peccato. Hoc est ergo, quod recipere potest humana natura, ut in similitudine mortis eius fiat, dū ipsum imitando nō peccat. Nam omnino ex integro nescire peccatum, solius est Christi. Igitur cū plantari nos uult mortis eius similitudini, qua peccato mortuus est semel, ut possumus & resurrectioni eius esse cõplantati. Ad utrunq; enim subaudire debet cõplantati & mortis & resurrectionis.

Hoc scientes, quia uetus homo noster simul crucifixus est. Vetus autem homo noster intelligendus est, uita prior, quam duximus in peccatis, cuius finem & interitum quendam facimus, ubi receperimus in nobis fidem crucis Christi, per quā ita destruitur corpus peccati, ut membra nostra, quæ seruiebant peccato, ultra ei non seruiant sed Deo.

Vt destruat corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato.) Diligentius intuebamur est, quomodo dixerit corpus peccati, in quo duplex dari uidetur intellectus, uel quia nostrum corpus peccati esse dixerit corpus, uel quia peccati ipsius dicat esse proprium aliquod corpus, quod destruendam sit, his qui non debent ultra seruire peccato: Quia ergo uterq; sensus in loco amitti potest, de utroq; quod nobis uideat exponimus. Etenim si proprium corpus ponamus esse peccati uidebitur quod sicut de his qui in nouo homine reparati sunt, dictum est, quia uos estis corpus Christi, & membra ex parte. Ita & de his qui ueterem hominem nondū crucifixerunt dici posse, quod sint corpus peccati & membra eius, cuius caput corporis sit diabolus, sicut Christus caput est corporis ecclesiarum, non habentis maculam aut rugam. Possunt autem membra, ex quibus corpus istud peccati cõstat illa uideri, quæ superius enumerauit Apostolus, membra esse super terrā, hoc est, fornicatione, immunditiā, impudicitia, auaritiā, contentione, iram, dolos, rixas, dissensiones, hæreses, inuidiā, cõmestrationes, & his similia, ex quibus omnibus membris digne dicere corpus constare peccati, & hoc corpus ueteris hominis appellare, quod si quis per crucem Christi destruat, & in nouo homine, qui secundum Deum creatus est cõmutet, ultra nō dicet seruire peccato, cui sine dubio seruit, donec alicui eorum subiacer, quæ supra exposuimus membra esse peccati. Si uero magis corpus nostrum hoc dixisse intelligatur Apostolus corpus peccati, secundum illam profecto accipietur intelligentiā, qua & Dauid de semetipso dicit: Quia in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis cõcepit me mater mea, P salm. 51.

Beda.

Act.

Eph. 1.

2. Cor. 4.

Math. 8.

Orig.

1. Cor. 12.

Eph. 4.

2. Cor. 11.

P salm. 51.

Hiero.

Orig.

C pro quo peccato & Ecclesia ab Apostolo traditionem suscepit, etiam paruulis baptismū dare. **Primas.** Siue ut destruat corpus peccati, hoc est, ut non ex parte, sed omnia uicia destruantur, quia unum uicium membrum est peccati, corpus uero est uniuersitas delictorum, quorum plenitudo est originale peccatum. Christus autem non ex parte, sed integer est crucifixus, ut nos ex toto moriamur peccato, & uiuamus Deo, siue ut corpus nostrum destruat & seruitute peccati, & fiat iustitiæ mancipium, quod solebat esse delicti. **Iod. 8.** Omnis enim qui facit peccatum, seruus est peccati. Siue corpus peccati intelligitur is, qui adhuc extra baptismum originali subditus est conditioni, & nondum ulla uitæ suscepit inicitia, sed ex toto alienus est à salute.

Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Hoc est, alienatus est à peccato. Mortuus enim omnino non peccat. Vel, sicut præfati sumus, prioris uitæ erroribus mortuus, innouatus in Christo & membrū eius effectus, concupiscentijs & passionibus contradicit.

Si enim mortui sumus cum Christo, credimus quia simul & iam uiuimus cum Christo. Præsenti sermone Apostolus conclusionem facit omnium quæ in superioribus construxerat, & dicit: Si autem mortui sumus cum Christo, per hæc scilicet, quæ superius ostendimus credimus, & quia conuiuemus ei. Non dixit: & conuiuimus, sicut dixit mortui sumus, sed: conuiuemus, ut ostendat, quia mors in præfati operatur, uita autem in futuro, tunc scilicet cum Christo manifestatus fuerit, qui est uita nostra abscondita in Deo.

Scientes quod Christus surgens à mortuis iam non moritur. Duplex intelligitur resurrectio, una qua mente & fide cum Christo à terrenis resurgimus, ut cælestia cogitemus, alia quæ generalis erit in carne, hæc in secundo erit, illa in primo Domini fuit aduentu, idcirco absoluta sententia definiuit Apostolus, quod Christus iam non moriretur, ut & hi qui conuiuent ei, de æternitate uitæ securi sint.

Mors illi ultra non dominabitur. Potest autem quis compendiosus in his dicere, quia hic mortem cōmunem hanc dicit & mediam, qua mortuus est, sicut idem Apostolus dixit secundum scripturas, & nihil absurdum uideri, si is qui formam serui suscepit, dominatū pertulerit mortis, quæ sine dubio dominatur omnibus qui in carne positi, sub seruili forma cōsent. Alius uero qui profundiorē in his Pauli sensum in uirtute spiritus contuetur, dicit: Quia mors hic, de qua dixerat: Quod ultra non dominabitur Christo, ille ipse intelligendus est nouissimus inimicus, qui figuram habuit ceti illius, qui absorbuerat Ionam, in quam mortem, tanquam Ionas in ventre ceti ingressus est, in eū scilicet locum, quem saluator ipse cor terræ nominauit, in quo tres dies & tres noctes exemplo Ionæ futurum esse filium hominis dicit, ut eos qui inibi à morte detinebantur, eximeret, unde recte Apostolus in præfati loco dicit: quia mors ei ultra non dominabitur. Non enim ultra dabit semetipsum in dominationem tyranni, neque iterum exinaniet se, ut formam serui accipiat, & fiat obediens usque ad mortē, ne rursum in forma serui, quam uis uoluntate, & non necessitate positus, dominationem tantū tyranni mortisque patiat, & hoc est quod ait: Quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel.

Quod autem uiuit, uiuit Deo. Viuere autem Deo, ita intelligendum est, quasi expleto eo, quod in forma Dei positus, exinanit semetipsum, & formam serui accepit, & factus est obediens usque ad mortē, rursum permaneat in forma Dei, atque equalis patri, unde merito in consequentibus ponit, ita & uos existimate, uos quidem mortuos esse peccato, uiuentes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro, quo scilicet imitatione Christi peccato moriamur, alieni ab eo effecti, & Deo uiuamus iungentes nos, & unus cum ipso spiritus facti.

Ita & uos existimate, &c. Qui enim cogitat moriturū se esse non peccat, uerbi gratia, si me concupiscentia mulieris trahit, si argenti, si auri, si prædia, si cupiditas pulset, & ponā in corde meo, quod mortuus sum in Christo, extinguet continuo concupiscentia & effugatur, peccatum extinguitur, furor cessat, ira, odium cōquiescit, & hoc modo quis mori inuenitur peccato & uiuere Deo. Quid est aliud, quod dicit: Viuētes Deo in Christo Iesu, nisi uiuere in sapientia, in iustitia, in pace, in sanctificatione, quæ omnia Christus est.

Siue existimate uos mortuos esse peccato, id est, sicut caput uestrum semel est mortuum, sic & uos membra illius effecti uitæ, eius exempla sectamini, ut nihil morti ulterius debeatis, hoc est, ut in uobis locum mors sectanda non habeat. Ille autem uiuit Deo, qui Christi uestigia humilitate, sanctificatione, pietate sectatur.

EVAN.

Amen dico uobis, nisi abundauerit iustitia uestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit Gehennæ ignis. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo. Et tunc ueniens offeres munus tuum.

Amen dico uobis, nisi abundauerit iustitia uestra, plusquam &c. Hoc est, nisi non solum illa minima legis præcepta impleueritis, quæ inchoant hominem, sed etiam ista, quæ à me adduntur, qui non ueni soluere legem, sed implere, non intrabitis in regnum cælorum. Iustitia Phariseorum est, ut non occidant, iustitia eorum qui intraturi sunt in regnū Dei est, ut non irascantur sine causa. Minimum est ergo non occidere, & qui illud soluerit, minimus uocabitur in regno cælorum. Qui autem illud impleuerit, non occidat, non continuo magnus erit, & idoneus regno cælorum, sed tamen ascendit aliquem gradum. Perficitur autem, si non irascitur sine causa, quod si perferit, multo remotior erit ab homicidio. Quapropter qui docet, ut non irascamur non soluit legem, ne occidamus, sed implet potius, ut & fors, dum non occidimus, & in corde, dum non irascimur, innocentiam custodiamus.

Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit iudicio. In lege autem iudicabatur, ut & qui occidebat, & ipse occideretur.

Ego autem dico uobis. Id est, ego nouus homo, uobis nouis noua loquor.

Quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Videndum est, quantum interit inter iustitiam Phariseorum & Christianorum, quæ intro ducit in regnum cælorum. Ibi enim occisio reum facit iudicio. Hic autem ira reum nihilominus facit iudicio.

Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Hoc uerbum proprie Hebræorum est, רַחַץ Racha enim dicitur & id est, inanis & uacuus, quem nos postuimus uulgata iniuria absque cerebro nūcupare. Si de ocioso sermone redditori sumus rationem, quanto magis de cōtumelia? Sed & signanter additur, qui dixerit fratri suo racha, frater enim noster nullus est, nisi qui eundem nobiscum habet patrem, cum ergo similiter credat in Deum, & Christum Dei nouerit sapientiam, qua ratione stultitiæ elogio denotari potest?

Quid interit inter reum iudicio, & reum concilio, & reum gehennæ ignis? Nam hoc postremum grauissimum sonat, & admonet gradus quosdam factos à leuioribus ad grauiora, donec ad gehennam ignis ueniretur, & ideo si leuius est, reum esse iudicio, quàm esse reum concilio, item leuius est esse reum concilio, quàm reum esse gehennæ ignis, oportet leuius esse intelligatur, irasci sine causa fratri, quàm dicere racha. Et rursum, leuius esse racha, quàm dicere fatue. Non enim reatus ipse haberet gradus, nisi gradatim etiam peccata commemorarentur. Racha enim obscurum est, quia nec Græcum est nec Latinum, nonnulli autem de Græco trahere uoluerunt eius interpretationem, putantes pannosum dici, Græcæ enim pannus rachus dicitur. Probabilis autem dicitur uocem esse, non significantem aliquid aliud, nisi indignantis animi motum exprimentem, ut sunt apud Grammaticos interiectiones, cum dicitur à dolente, heu, uel ab irascente, hem, quæ uoces quarumque linguarum sunt propriæ, nec in aliâ linguam facile transferunt, quæ causa utique cogit tam Græcum interpretem, quàm Latinū uocem ipsam ponere, quomodo eam interpretaretur, non inueniret. Gradus itaque sunt in istis peccatis, ut primo quisque irascatur, & eum mortū retineat corde conceptum. Iam si extorserit uocē indignantis, ipsa cōmōtio non significantem aliquid, sed illius animi motum ipsa eruptione testantur, qua feriat ille, cui irascimur, plus est utique quàm si surgens ira silentio præmeretur. Si uero non solum uox indignantis audiatur, sed etiam uerbum quod iam certam eius uituperationem, in quem profertur, designet & notet, quis dubitet amplius, hoc esse, quàm si solus indignationis sonus edatur. Itaque in primo unum est, id est, ira sola, in secundo duo, & ira & uox, quæ iram significat, & in

C & in uoce ipsa certa uituperationis expressio. Vide nunc etiam tres reatus iudicii gehennæ ignis. Nam iudicio adhuc defensionis datur locus. In concilio autem quanquam iudicium esse solet, tamen quia interesse aliquid hoc loco fateri cogit ipsa distinctio, uideatur ad concilium pertinere sententiæ prolatio, quando non iam cum ipso reo agitur, utrum damnandus sit, sed inter se, qui iudicant, conferunt, quo supplicio damnari oporteat, quem constat esse damnandum. Gehenna uero ignis, nec damnationem habet dubiam, sicut iudicium, nec damnati poenā, sicut concilium, in gehenna uero ignis certa est & damnatio, & poena damnati.

Gehenna nomen compositum est, גיהנום. Fuit enim uallis filiorum Ennon iuxta Hierusalem, in qua multa iacere cadauera mortuorum, unde & inferno gehennæ congruit nomen.

Si ergo offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, &c.)

Hiero.

Non dixit, si tu habes aliquid aduersum fratrem tuum, sed si frater tuus habet aliquid aduersum te, ut durior reconciliationis tibi imponatur necessitas. Quamdiu ergo illum placare non possumus, nescio an consequenter munera nostra offeramus Deo.

August.

Docet utique eum qui in fratrem in pacificus est, pacis hostiam iuste Domino offerre non posse. Si in mentem uenerit, quod aliquid habeat aduersum nos fratrem, id est, si nos eum aliquo legisimus, tunc enim ipse habet aduersum nos, nam nos habemus aduersum illum, si ille nos lesit, ubi non opus est pergere ad reconciliationem. Non enim ueniam postulabis ab eo, qui tibi fecit iniuriam, sed tantum dimittis, sicut tibi à Domino dimitti cupis, quod ipse commiseris. Pergendum est ergo ad reconciliationem, cum in mentem uenerit, quod nos forte fratrem in aliquo lesimus. Pergendum autem non pedibus corporis, sed motibus animi, ut te humiliter affectu profertnas fratri, ad quem chara cogitatione cucurreris, in conspectu eius, cui munus oblaturus es. Spiritualem templum nostrum interior homo est, altare fides, munus, prophetia, doctrina, oratio, hymnus, psalmus, & si quid tale aliud spiritualium donorum aliquid occurrit. Ita enim etiam si præsens sit, poteris eum non simulato animo, lenite atque in gratiam reuocare, ueniam postulando, si hoc prius coram Deo feceris, pargens ad eum non pigre motu corporis, sed & celerimo dilectionis affectu, atque inde ueniens, id est, intentionem reuocans ad id quod agere ceperis, offerres munus tuum.

HEBDO. VIII. POST PENTECOST. LECTIO

Beati Pauli Apostoli ad Romanos, Cap. VI.

D

Vmanum dico propter infirmitatem carnis uestræ. Sicut enim exhibuistis membra uestra seruire immunditiae & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiae in sanctificatione. Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiae. Quem ergo fructum habuistis, tunc in illis, in quibus nunc erubescitis: Nam finis illorum mors est. Nunc uero liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum uestrum in sanctificationem, finem uero uitam æternam. Stipendia enim peccati mors, gratia autem Dei uita æterna, in Christo Iesu domino nostro.

Vmanum dico propter infirmitatem carnis uestræ. Sicut enim exhibuistis membra uestra seruire immunditiae & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiae in sanctificationem.)

Origenes.

Pudorem quandam per hæc incutit Apostolus auditoribus, ut hoc saltem dependant iustitiae & sanctificationis, quod prius immunditiae, iniquitatisque de tulerunt. Quid ergo tam humilium, hoc est, qui tam leue, quid tam sine onere, & quod nulla prorsus possit carnis infirmitas excusare: multo enim amplius, & multo inuicentius honoranda iustitia est. Sed ego, inquit, humane & communiter ago, eadem postulo, similia requiro, dudum currebant pedes uestri ad dæmonum templa, nunc currant ad Ecclesiam Dei, currebant prius ad effundendum, nunc ad liberandum sanguinem currant, protendebantur prius manus, ut aliena diriperent, nunc protendantur, ut propria largiantur. Circumspicebant prius oculi mulierem ad concupiscendum, nunc

A nunc circumspectant pauperes, debiles, egenos ad miserandum. Aures delectabantur auditu uo uel honorum derogationibus, nunc conuertantur ad audiendum uerbum Dei, ad explanationem legis & ad capiendam sapientiæ disciplinam. Linguaque conuictis, maledictis & turpiloquijs ad uicta est, conuertatur nunc ad benedicendum dominum, in omni tempore sermonem sanum proferat & honestum, ut det gratiam audientibus.

Humanum dico propter infirmitatem carnis uestræ, hoc est, maiora quidem exigere à uobis pro diuinæ seruitutis retributione deberem, sed conscendens & temperans infirmitati uestræ. Humana & possibilia prædico atque suadeo, ut sicut prompti fuistis ad sectanda noxia atque contraria, ita alacres sitis ad ea, quæ utilia & salutis amica sunt peragenda.

Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiae. Cum ergo, quis peccato seruit, iustitiæ liber est, hoc est, alienus est à iustitia. Hic enim liberum alienum dicit, & recte quidem, nemo enim potest simul & peccato seruire & iustitiæ, ut illud: Nemo potest duobus dominis seruire. Illud sane notandum est, esse & libertatem culpabilem & laudabilem seruitutem. Nam liberum esse iustitiæ, crimen est. Seruum uero esse iustitiæ, laudabile. Quod autem dicit, seruum iustitiæ fieri, simul intellige, & sapientiæ & pietati & pudicitiae, & omnibus simul uirtutibus. Sicut è contrario qui peccati seruus est, simul & concupiscentiæ malæ, & iræ & furori & impudicitiae & rapinæ & omnibus simul uicijs ac sceleribus seruit.

Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis, nam finis illorum mors est. Ac si diceret, qualem fructum in actione rei illius habuistis, in cuius etiam recordatione uerecundia est: In Dei uero cultu hoc ipsum iam fructus est, quod uicitis sanctificatione per baptismum.

Fructum & honorum & malorum esse docet scriptura diuina, ut ipse Saluator in Euangelij dicit: Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facere arborem malam, & fructus eius malos. Si quis igitur conuertat animum & propositum ad iustitiam, erubescit sine dubio, & ipse senotat de prioribus gestis quæ egit, positus sub peccato, quia finis illorum mors est. Sed require quæ mors: certum est non ista communis. Non enim quis post mortem conuertitur ad iustitiam, uel pro malis gestis præteritis erubescit. Quid ergo est: Nunquid nam peccati mortem dicere uidetur, quoniam anima quæ peccat ipsa morietur? An illud magis potest intelligi, quod istam mortem dicat, qua cum Christo peccato morimur, & uicijs ac sceleribus finem damus, ut post hæc dixisse uideatur, quia finis illorum mors est?

Nunc uero liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum uestrum in sanctificationem, finem uero uitam æternam. Fructus fructibus comparat, & peccati quidem fructus, pro quibus nunc hoc est, posteaquam liberati à peccato & serui facti Deo, erubescunt, pronunciat morte finiri. Fructus uero iustitiæ, qui sunt in iustificatione, finem dicit accipere uitam æternam.

Stipendia enim peccati mors. Romanis enim militibus pro labore militiæ stipendia apendeabantur pecuniæ. Ergo stipendium laboris est fructus, ab stipendienda nominatur. Antiqui enim apendere pecuniam solebant magis quam adnumerare. Ergo qui peccato militat, stipendium, id est, remunerationem laboris malitiæ suæ accipiet mortem.

Gratia autem Dei uita æterna in Christo Iesu Domino nostro.)

Non dixit similiter stipendia iustitiæ, quia non erat antequam remuneraretur in nobis. Non enim nostro labore quæ sita est, sed Dei munere condonata.

EVANGELIUM MARCI.

Caput VIII.

Utm turba multa esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent. Conuocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducant. Et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficiet in uia.

Quidam

C Quidam enim ex eis de longe uenerunt, & responderunt ei discipuli sui. Vnde istos poterit quis hic saturare panibus in solitudine? & interrogauit eos: Quot panes habetis? qui dixerunt, septem. Et præcepit turbæ discumbere super terram, & accipiens septem panes, gratias agens, fregit, & dabat discipulis suis, ut apponerent & proposuerunt turbæ. Et habebant pisciculos paucos, & ipsos benedixit, & iussit apponi. Et manducauerunt & saturati sunt, & sustulerunt quod supererat de fragmentis septem sportas. Erant autem qui manducauerant quasi quatuor milia, & dimisit eos.

Beda. **C** Vm multa turba esset cum Iesu, nec haberent quod manducarent, conuocatis, &c.) In hac lectione consideranda est, in uno eodemq; redemptore nostro distincta operatio humanitatis scilicet atq; diuinitatis, quis enim non uideat hoc quod super turba miseret dominus, ne uel inedia, uel uia longioris deficiat labore, affectu esse, & compassiōnem humanæ fragilitatis, Quod uero de septem panibus, & pisciculis paucis, quatuor milia hominum saturauit, diuinæ opus esse uirtutis. Mystice autem hoc miraculo designatur, quod usam seculi præsentis aliter incolumes transire nequimus, nisi nos gratia redemptoris nostri alimur. Hoc uero typice inter hanc refectionem & illam quinq; panum ac duorum piscium distat, quod ibi litera Veteris instrumenti spiritali gratia plena esse signata est. Hic autem noui ueritas ac gratia testamēti, fidelibus ministranda monstrata est. Sane utraq; relectio in monte celebrata est, ut aliorum Euangelistarū narratio declarat, quia utriusq; scriptura testamenti recte intellecta, altitudinem nobis cœlestium & præceptorum mandat, & præmiū, utraq; altitudinem Christi, qui est mons domus domini in uertice montium consona uoce prædicat. Qui enim ædificatam super se ciuitatem, siue domum domini, id est, ecclesiam in altum bonorum extollit operum, & cunctis manifestam exhibet, ipse hanc ab iussu delectationibus abstractam, pane cœli reficit, atq; ad appetitum superne lauauitatis dato pigre nobis cibi spiritalis accendit.

Gregor. Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducant.) Turba ergo triduo dominum propter sanationem infirmorum suorum sustinet, cum electi quiq; fide sanctæq; trinitatis lucidi, domino pro suis suorumq; peccatis, animæ uidelicet languioribus perseveranti instantia supplicant. Item turba triduo dominum sustinet, quando multitudo fidelium peccata, quæ perpetrarunt per poenitentiam declinam, ad dominum se in opere, in locutione, atq; in cognatione conuertit.

Et si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in uia.) Dimittere ieiunos in domum suam Dominus non uult, ne deficient in uia, quia uidelicet conuersi peccatores in præsentis uitæ uia deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittantur. Ne ergo lassentur huius peregrinationis itinere pacendi sunt sacra ammonitione.

Qui de longinquo ueniunt. Quidam enim ex eis de longe uenerunt.) Est autem qui nihil fraudis & nihil carnalis corruptionis expertus, ad omnipotentis Dei seruitium festinauit, iste de longinquo non uenit, quia per incorruptionem & innocentiam proximis fuit. Alius nulla impudicitia, nullis flagitijs inquinatus, solum autem coniugij expertus, ad ministerium spirituale conuersus est. Nec iste uenit de longinquo, quia usus coniunctione concessa, per illicita non errauit. Alij uero post carnis flagitia, alij post falsa testimonia, alij post facta furta, alij post illas uolentias, alij post perpetrata homicidia ad poenitentiam redeunt, atq; ad omnipotentis Dei seruitium conuertuntur. Hi uidelicet ad Dominum de longinquo ueniunt. Quanto enim quisq; plus in prauo opere errauit, tanto ab omnipotente domino longius recessit. Dentur igitur alimenta eis, etiam qui de longinquo ueniunt, quia conuersi peccatoribus, doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, ut in Dei uires repparent, quas in flagitijs amiserunt. Item Iudei quicunq; in Christo crediderunt, de prope ad illum uenerunt, quia legis & Prophetarum erant literis edocti de illo. Credentes uero ex gentibus de longe utiq; uenerunt ad Christum, quia nullis paginarum

sanctarum monumentis de eius erant fide præmoniti.

A Et responderunt ei discipuli sui, unde istos poterit quis hic saturare panibus in solitudine, & interrogauit eos: Quod panes habetis? qui dixerunt, Septem.) Bene septem panes in ministerio Noui Testamenti ponuntur, in quo sepius gratia spiritus sancti plenus fidelibus cunctis & credenda reuelatur & credita datur. Neq; hordeaci fuisse produntur, sicut illi quinq; de quibus quinq; sunt hominum milia saturata. Ne iterum sicut in lege uitalem animæ alimentum corporalibus sacramentis obtegeretur, hordei etenim medulla tenacissima palea tegitur.

Et præcepit &c.) Supra in refectione quinq; panū turba supra scenū uiride discubebat. Nunc ubi septem panibus reficienda est, supra terrā discubere præcipitur, quia per scripturam discumbere præcipitur, quia per scripturam legis carnis desideria calcare & comprimere iubemur. Omnis enim caro foenum, & omnis gloria eius tanquā flos foeni. In Nouo autem Testamento ipsam quoq; terram ac facultates temporales derelinquere præcipimur, uel certe quia mons, in quo turba dominici panibus reficiebat, altitudinem, ut supra diximus, redemptoris nostri significat, ibi super foenum, hic super terram reficitur. Ibi enim celsitudo Christi propter carnales homines, & Hierusalem terrenam carnali spe & desiderio tegitur. Hic autem remota omni cupiditate carnali, conuiuas Noui Testamenti, spei permanentis firmamentum, tanquam ipsius montis soliditas nullo seorsum interposito continebat.

Et accipiens septem panes, gratias agens, fregit & dabat discipulis suis, ut apponerent & proposuerunt turbæ.) Dominus accipiens panes, dabat discipulis, ut ipsi acceptos turbæ adponerent, quia spiritalis dona scientiæ tribuens Apostolis, per eorum ministerium uoluit ecclesiæ suæ per orbem uitæ cibaria distribuiri. Quod autem fregit panes, quos discipulis daret, apertionem designat sacramentorum, quibus ad perpetuam salutem nutriendus erat mundus. Cum enim ait ipse dominus: Et nemo nouit filium nisi pater, neq; patrem quis nouit, nisi filius & cui uoluerit filius reuelare, quid nisi panem uitæ nobis se aperendum monstrauit. Ad cuius interiora cernenda, per nos ipsos penetrare nequimus. Cui cōtra Propheta miserabilem quorundam famem deplorans ait: Paruuli petierunt panem, nec erat qui frangeret eis. Quod est alijs uerbis dicere: indocti quaesierunt pabulum uerbi Dei, nec erat magistris deficientibus, qui eis scripturæ archana patefaceret. Acceptis autem ad frangendum panibus, dominus gratias agit, ut & ipse quantum de salute generis humani congaudeat ostendat, & nos ad agendas semper Deo gratias informet, cum uel terreno pane carnem uel animam cœlesti superna gratia largiente reficimus.

B Et habebant pisciculos paucos, & ipsos benedixit, & iussit adponi. Si in panibus septem scriptura noui Testamenti designatur, in cuius lectione per gratiam sancti spiritus internas mentium epulas inuenimus, quid in pisciculis, quos benedicens pariter dabat dominus, turbæ iussit adponi, sanctos accipimus illius temporis, quo eadem est condita scriptura, uel quorū ipsa scriptura fidem, uitam & passionem continet, qui de turbulentijs huius seculi fluctibus erepti, ac diuina benedictione cōsecrati, refectionem nobis internā, ne in heuus mundi transeuntis excursu deficiamus, exempla suæ uel uitæ uel mortis præbuerit.

Et manducauerunt & saturati sunt.) Manducant de panibus domini ac piscibus, & saturantur, qui audientes uerba Dei, & exempla intuentes, ad profectum uitæ correctionis per hæc excitari atq; assurgere festinant, quibus aperte congruit illud Psalmistæ: Edent paueres & saturabuntur & laudabunt Deum, &c.

Et sustulerunt quod supererat de fragmentis septem sportas. Quod turbis saturatis supererat Apostoli sustollunt & septem sportas implent, quia sunt altiora perfectionis præcepta, uel potius exhortamenta & consilia, quæ generalis fidelium multitudo nequiescendo & implendo adtingere, quorum executio illos proprie respicit, qui maiore sancti spiritus gratia plenius, generalis populi Dei conuersationem mentis atq; operis sublimitate transcendunt. Qualibus dicitur: Si uis perfectus esse, uade uende omnia quæ habes, &c.

Vnde bene sportæ, quibus dominicorum sunt condita fragmenta ciborum, propter sepius formem spiritus gratiam septem fuisse memorantur. Nam quia sportæ iunco & palmarum folijs solent contexi, merito in sanctorum significatione ponuntur. Iunco quippe super aquas

C nacti confuevit. Palma uero uicticem ornata manum, & iuncis uasis recte comparantur electi, cum radice cordis, ne forte ab amore æternitatis arefcant, in ipfo uitæ fonte collocant. Adfirmulantur & eis quæ de palmarum funt folijs contexta, cum inde festiuam æternæ retributionis memoriam puro corde retinent, & bene turba quàm uis reliquias dominici prandij non caperet, manducasse tamen & saturata esse narratur, quia sunt nonnulli, qui etiam omnia sua relinquere nequeunt, tamen elurientes & sitientes iustitiam, saturantur, cum audiendo mandata legis Dei ad uitam perueniunt æternam.

Erant autem qui manducauerunt, quasi quatuor milia, & dimisit eos, Bene quatuor milia, ut ipso etiam numero docerent Euangelicis se pastos esse cibarijs.

HEBDOMADA NONA POST PENTECOSTES

Lectio Epistolæ Beati Pauli Apostoli ad Romanos Cap. VIII.

Debitores sumus non carni, ut secundum carnem uiuamus. Si enim secundum carnem uixeritis, moriemini: Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Quicumque enim spiritu Dei aguntur, hii filij sunt Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Si autem filij Dei & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.

Orig. **D**ebitores sumus non carni, ut secundum carnem uiuamus.) Debitores sumus eorum, sine dubio, quæ ab spiritu consecuti sumus, carni autem, inquit, non sumus debitores. Neque enim propterea nos fecit Deus ad imaginem suam, ut carnis seruitio essemus obnoxij, sed potius ut creatori suo anima deseruiens, ipsa seruitio ac ministerio carnis uteretur. Hoc totum agit, ut ostendat eis legem non esse necessariam, quæ carnalibus data est.

Primas. **S**i enim secundum carnem uixeritis moriemini. Quid est secundum carnem uiuere, nisi carnis desideria implere. Nam & alibi dicit: Et carnis curam ne feceritis in concupiscentijs. Non utique negans curam carnis habendam in necessarijs, sed in concupiscentijs. Ita ergo & hic: Si enim, inquit, secundum carnem uixeritis, moriemini. Significat autem mortem peccati æternæ. Hoc enim dicit, ostendere uolens, maxima in partem passionum desideria humani corporis esse.

Orig. **S**i autem spiritu facta carnis mortificaueritis uiuetis.) Qui ergo secundum spiritum agens, mortificat actus carnis uiuet, propter inhabitantem in se spiritum uitæ. Mortificat autem quis actus carnis hoc modo, fructus est spiritus charitatis, odium carnis est, actus, odium ergo per charitatem mortificatur & extinguitur. Gaudium similiter fructus est, spiritus, tristitia uero huius seculi, quæ mortem operatur carnis est actus. Hæc ergo extinguit si sit in nobis gaudium spiritus, pax fructus est spiritus. Dissensio & discordia carnis est. Sed certum est, discordiam mortificari per pacem. Sic & patientia spiritus in patientia carnis extinguitur, & bonitas malitiam perimit, & mansuetudo ferociam & continentia intemperantiam, & castitas impudicitiam necat. Taliq; ordine qui per spiritum actus carnis uiuificauerit uiuet.

Primas. **Q**uicumque enim spiritu Dei aguntur, hii filij Dei sunt.) Ac si diceret, quicumque merentur spiritu sancto gubernari, uel secundum doctrinam spiritus sancti uiuere, hi sunt qui spiritu Dei aguntur, id est gubernantur uel mouentur. Sicut enim multi filij Dei, ut scriptura dicit: Ego dixi, Dii estis, & filij excelsi oēs. Vnus tamen est natura filius & unigenitus de patre, per quem omnes filij appellant. Ita & spiritus multi quidem sunt, sed unus est, qui uere ex ipso Deo procedit, & cæteris omnibus uocabulis ac sanctificationis suæ gratiam donat.

Primas. **N**on enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore.) Iudæi accepistis spiritum, qui nullos ad seruitutem cogeret per timorem. Timere enim seruator est, diligere filiorum. Sicut scriptum est: Seruus dominum suum timebit, & filius diligit patrem suum. Illi ergo qui operari charitatis

A charitatis uoluntate nolebant, timoris necessitate cogantur, nos uero omnia uoluntarie operemur, ut filios nos esse probemur.

Qui timore peccati, non amore iustitiæ opus legis facit. Ac per hoc legis, quàm uelut non esse Augusti, non est amicus, sed potius inimicus, nec mundetur opere, qui immundus est uoluntate.

Sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus Abba pater.)

Qui uocat patrem, filium se esse profitetur, debet ergo patri in moribus filius similis inueniri, ne pro nomine quoque in uacuum usurpato maiori peccati subiacet, item uos Romani in adoptionem filiorum uocati estis, non sicut Iudæi, qui subditi legis imperio, in seruitute tenentur. Quod uero addidit: Abba pater, patriæ lingue uocabulum, id ipsum iterauit, uelut si dixisset: pater pater idem namque Abba quæ & pater significat, sed Abba Hebræum, pater Græcum est & Latinum. Ut ergo utrumque populum in eum crediturum, ab utroque eum inuocandum esse doceret, utramque linguam Apostolus posuit, ut Abba illi, qui de Israelitico populo, nos pater clameremus, qui de gentibus ad fidem Christi uenimus.

Abba pater. Abba clament Israelitæ, pater Gentes.

Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, &c.) Ipse ergo spiritus adoptionis, per quem in filium quis adoptatur, reddit testimonium & confirmat spiritum nostrum, quia sumus filij Dei. Posteaque ab spiritu seruitutis in adoptionis spiritu uenerimus, cum iam nihil timoris inest, nihil propter metum peccati gerimus, sed propter amoris patris cuncta perficimus.

Si autem filij & hæredes, hæredes quidem Dei, &c.) Post hæc iam ex consequentibus syllogismum necit Apostolus & dicit: Si spiritum adoptionis accepimus, ergo filij sumus. Quod si filij sumus, sine dubio & hæredes, mercedem namque seruus expectat, hereditatem filius sperat. Et rursus alius addidit conclusionis augmentum: Hæredes quidem ait Dei, cohæredes autem Christi. Hæres quis efficitur Dei, cum que Dei sunt meretur accipere, id est, in corruptionis, & immortalitatis gloriæ, thesauros sapientiæ & scientiæ reconditos. Cohæredes autem Christi, cum transformauerit corpus humilitatis nostræ, conforme corpori claritatis suæ, sed & cum illud adipisci meruit, quod dixit ipse saluator: Pater uolo, ut ubi ego sum, & isti sint mecum. Est præterea & illa dignitas cohæredum Christi, quod pater quidem omne iudicium dedit filio, sed & filius dicit ad cohæredes suos: Sedebis & uos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israël, & hoc modo hæredes suos Christus non solum in partes hereditatis, sed etiam in consortium potestatis adducit.

Hæredes Dei. 1041 13.

EVANGELIUM MATTHÆI. CAP. VII.

At tendite a falsis Prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, bonos fructus facit. Mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Omnis arbor que non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit uoluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.

At tendite a falsis Prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, &c.) Et de omnibus quidem intelligi potest, qui aliud habitu ac sermone promittunt, aliud opere demonstrant, sed specialiter de hereticis intelligendum, quia uidentur continentia, castitate, ieiunio, quasi quadam pietatis se ueste circumdari, intrinsecus uero, habentes animum uenentium, simpliciorum fratrum corda decipiunt. Ex fructibus ergo animæ, quibus innocentiam ad ruinam trahunt, lupis rapacibus comparantur.

A fructibus eorum cognoscetis.) Dixit enim Dominus ad quosdam, qui ouium uestitu se induunt, intus sunt lupi rapaces, & ne forte fragilitas humana dinoscere non posset lupum sub ouina pelle, ait: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Querimus fructus charitatis, inuenimus spinas dissensionis: Ex fructibus eorum cognoscetis eos.

Qui sunt fructus, quibus boni mali uerè dinoscuntur: Apostolus ostendit, dicens: Manifesta Bedæ, z 3 autem

Hiero.

August.

autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, iræ, rixæ, dissensiones, hereses, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia. Fructus enim spiritus est charitas, gaudium, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas, & his similia. In his etenim fructibus qualis sit unusquisque cognoscitur homo.

Nunquid colligunt de spinis uuas aut de tribulis ficus? Spinas reor & tribulos seculi curas, & punctiones esse uitiorum, de quibus peccandi homini dictum est, terra tua spinas & tribulos germinabit tibi. Ficus uero & uua dulcedinem conuersationis nouæ, quæ Dominus in nobis eferit, & feruorem dilectionis, qui lætificat cor hominis. Non autem de spinis uuas neque de tribulis ficus colligitur, quia mensa adhuc ueteris hominis consuetudine deprella simulare potest, sed fructus noui hominis ferre non potest.

August.

Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit, mala autem arbor, fructus malos facit, non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Arbor est ipsa anima, id est, ipse homo, fructus uero, opera hominis. Non ergo potest malus homo bona operari, nec bonus mala. Ergo si uult bona operari, bonus primo fiat. Prius enim mutandus homo, ut opera mutantur, si enim manet homo in eo quod malus est, & bona opera habere non potest, si manet in eo quod bonus est, mala opera habere non potest. Sit ergo unusquisque arbor bona, non se arbitretur habere fructus bonos. Si manet arbor mala, non erit fructus bonus, nisi arboris bonæ, mutat cor, & mutabitur opus. Extirpa cupiditatem, planta charitatem. Sicut enim est radix omnium malorum cupiditas, sic & radix omnium bonorum charitas.

Beda.

Omnis arbor que non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Quia unusquisque peruersus paratam cicuius gehennæ concremationem inuenit, qui hic boni operis fructum facere contemnit.

Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum celorum sed qui facit uoluntatem patris mei, qui in caelis est, ipse intrabit, &c.)

Sicut supra dixerat eos, qui haberent uestem uitæ bonæ, non recipiendos propter dogmatum nequitiam, ita nunc contrario adserit, ne his quidem ad eum modum fidem, qui cum polleat integritate fidei, turpiter uiuant, & doctrinæ integritatem malis operibus destruant, utrumque enim Dei seruis necessarium est, ut & opus sermone, & sermo operibus comprobetur. Huic sententiæ potest illud uideri contrarium. Nemo potest dicere Dominus Iesus nisi in spiritu sancto, sed moros est scripturarum dicta pro factis accipere, ut statim in consequentibus approbatur, refutari eos, qui factant sine operibus scientiam Domini, & audiunt à saluatore: Recedite à me operari iniquitatis nescio uos, & Apostolus in hunc sensum loquitur: Cōsitentur se Deū scire, factis autem negant.

Math. 7.

HEBDOMADA X. POST PENTECOST.

Lectio Epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. I. Cap. X.

Non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt, neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere & surrexerunt ludere. Neque fornicemur sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die uiginti tria milia. Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt, & a serpentibus perierunt. Neque murmurauerunt, sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figura contingebant illis. Scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deueniunt. Itaque qui se existimat stare, uideat ne cadat. Tentatio uos non apprehendat nisi humana. Fidelis autem Deus est, qui non patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, ut possitis sustinere.

Non

Non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. In tertia decima mansione, que uocat sepulchra concupiscentiæ, populus fastidians coelestem panem, carnes Aegyptias desiderauit, multoque subito uorauit incendere quibus edocemur, ut qui conuersatione relinquimus seculum, & Aegyptias ollas, id est, carnalium desideriorum seruos conuersationis, non debere murmurare contra coelestem panem, nec uiuentibus Aegyptiorum, qui sunt magnarum carniū, sed simpliciter cibum Manne, id est, puram coelestem uitam querere, alioquin si post perceptam angelicam Manna, que est coelestis uita siue doctrina rursus carnes Aegyptias, quæ sunt carnales huius seculi uoluptates, & concupiscentiæ pristinorum morum uoluerimus appetere, uorabimur nauisam, & statim Domini igne torquemur. Deyderium quoque nostrum uertitur in tumulos, ut simus sepulchra dealbata, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus mortuorum.

Isidorus.

Math. 23.

Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum, &c.) Illos tangit qui in idolo exultabantur, putantes se immunes à crimine, & comparat eis, qui sibi in heremo uitalū fecerunt, & adorauerunt ludentes, sed multi ex eis intempti perierunt, ut intelligatur in illorum hominum interemptione significari uitiorum necesse. In talia quippe uitia sequere nos iubet Apostolus, cum dicit: Mortificate membra uestra super terram, fornicationem, immunditiam, luxuriam, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est idolorum seruitus.

Exod. 32.

Num. 21.

Col. 3.

Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, &c.) Consilium quippe dederat Balaam Regi Balaac, ut mulieres in meritorio poneret, & ante ianuas eorum aras, ut uenientes filij Israël, prius sacrificarent idolis, & sic ingrederentur ad mulieres, unde est fornicatus Israël cum filiabus Madian. Sed quid est quod iste Balaam populū Dei posse decipi certa ratione colligit, dans consilium, ut ex illa parte, qua insirmari nouerat filios Israël, pernitiosus eis laquei tenderentur, non dubitans eos oblata copia foeminarum, fornicationis ruina protinus conlapsuros, quia concupiscentes animæ eorum partes sciebant esse corruptas. Ita ergo unumquemque nostrum nequitia uersuta malignitate, in figura Balaam perentant, illis precipue affectibus animæ insidiosos laqueos perstruentes, quibus nos senserint egrotare, ut uerbi gratia, cum uiderint rationabiles animæ nostræ partes esse uiciatas, illo nos ordine decipere moliantur. Sed Phines sacerdos zelatus, ut Dei furorem placaret, Zambrim & sortū Madianitida, in pugione transfixit, significans per crucem Domini, non solum idololatriam, sed etiam omnem carnis affectum, uel concupiscentiam perimi seculi, & tunc placari Deū, dum carnis extinguitur uitium.

B.

Neque temptemus Christum, sicut quidam eorum, &c.) Hoc est, nec in tribulationis pressura temptetis eum, qui uos tribulationibus probat. Narrat quippe liber numerorum quia percussus in heremo populus Israel, itineris longi, ac laboris onere murmurauit, quod Dominus miserit in illum ignitos serpentes. Plage igitur serpentium ignotorum uena sunt uitiorum, quæ animam quæ tangunt spirituali morte perimunt, & bene murmurans contra Dominum populus serpentium moribus sternebatur, ut ex ordine flagelli exterioris agnosceret, quantum intus pernitiam murmurando pateretur. Recte etenim per serpentes peccata, quæ animam simul & corpus ad interitum trahunt, exprimuntur.

Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, &c.) Quod autem dicit perierunt ab exterminatore, aut ab angelo intelligitur percutienti, aut ignideuorante.

Hæc autem omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem ad correptionem nostram. Omnia quæ eis contigerunt secundum facta sua receperunt, sed tamen ideo scripta sunt, ne nos putemus impune peccare. Si enim adhuc paruulis aut rudibus non pepercit, quanto magis, qui legis perfectionem accepimus non parcat, si talia fecerimus.

Primas.

In illa scriptura quæ Veteris Testamenti dicitur Nouum Testamentum absconditum latet, tanquam in fece corporalium sacramentorum. Circuncisio carnis intelligitur circuncisio cordis. Templum intelligitur corpus Domini. Terra repromissionis intelligitur regnum celorum. Est typus uel figura presentium & præteritorum, & futurarum rerum ignotarum præteritorum. Typus est Cathecuminorum humilitas, typus enim gerunt Adæ de Paradiso expulso, & ex conscientia delictorum diuinum metuentis aspectum, propter quod & per publicum caputibus tectis incedunt. Presentium typus est uestis Aaron, quæ duodecim tribuum nomina lapidibus insignita gestabat, ostendens se pro omnibus quodammodo populis supplicare. Futurorum typus est in duabus filiis Isaac, in quibus duo Testamenta monstrata sunt.

Hiero.

In quos fines seculorum deueniunt. Id est, in quos tota iustitiæ perfectio cadit, si eum scriptum est: Finis enim legis, Christus ad iustitiam.

Rom. 10.

34 Itaque

C **Primas.** Itaq; qui se existimat stare, uideat nec cadat.) Hoc est, ne cadat in idololatiam, uel scandalum fratru, propter hoc ipsum quod stare gloriatur, cadit enim dum superbit.

Humana tentatio. Tentatio uos non apprehendat, nisi humana.) Humana tentatio intelligi potest ciuilis, & ut dictum est, tollerabilis afflictio. Sicut in alio loco dicit: Humanu dico propter infirmitatem carnis uestrae, id est, quod facile & suscipi & impleri possit cum bona uoluntate. Quis uel sibi uel alijs consulit, si fallatur in aliquo per ignorantiam temporalium, quia & hoc temporaliter agit, & modum agendi non teneat quem debebat, humana tentatio, siue irasci est humanum, iram perficere diabolicum.

August. **Psal. 33.** **Math. 6.** Fidelis autē Deus est, qui non patitur uos tentari super id quod potestatis.) Fidelis qui se pollicitus est sui nominis causa tribulationem sustinentibus adfuturum, ut illud: Multę tribulationes istorum, & de his omnibus liberauit eos Dominus. Ipse uos faciat stare firmiter, & uirtutem tribuet tollerandi, qui uos docuit rogare dicens, ne patiaris nos induci in tentationem.

Sed faciet cum tentatione etiam prouentum ut possitis sustinere.) Id est, non amplio rem uobis tribulationem uenire patietur, quam sustinere possitis, sed faciet prouentum, id est, illud uobis faciet prouenire, quod possitis sustinere, aut de ipsa tribulatione lucrum animę acquirere.

EVANGELIUM LVCÆ. CAP. XVI.

Momo quidam erat diues, qui habebat uillicum, & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Er uocauit illum & ait illi: Quid hoc audio de te, redde rationem uillicationis tuę, iam enim non poteris uillicare. Ait autē uillicus intra se.

DQuid faciam, quia Dominus meus aufert a me uillicationem, fodere non ualeo, mendicare erubescō. Scio quid faciā, ut cum amotus fuero a uillicatione recipiant me in domos suas. Conuocatis itaq; singulis debitoribus Domini sui dicebat primo: Quantum debes Domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito scribe quinquaginta. Deinde alio dixit: Tu uero quantum debes? Qui ait: Centum choros tritici. Ait illi: Accipe literas tuas & scribe octoginta. Et laudauit Dominus uillicum iniquitatis, quia prudenter fecisset, quia filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Et ego dico uobis: Facite uobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiat uos in æterna tabernacula.

Homo quidam erat diues, qui habebat uillicum & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius, & uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationē uillicationis, iam enim nō poteris uillicare.) In uillico hoc, quē Dominus eiciebat de uillicatu, & laudauit eū, quod in futurum sibi prospexerit, non omnia debemus ad immitandū sumere, Nō enim aut Domino nostro facienda est in aliquo fraus, ut de ipsa fraude elemofynas faciamus, aut eos, a quibus recipi uolumus in tabernacula æterna, tanq; debitores Dei & Domini nostri fas est intelligi, cum iusti & sancti significentur hoc loco, qui eos introducunt in tabernacula æterna, qui necessitatibus suis terrena bona cōmunicauerint, sed etiam e contrario dicuntur istę similitudines, ut intelligamus, si laudari potuit ille a Domino, cui fraudem faciebat, quanto amplius placeant Domino Deo qui secum dum eius preceptum illa opera faciūt. V illici sane uocabulo discimus eos, qui pecunias habent, non iam domui suę, sed alienę potius rei dispensatores esse putandos, qui si iuxta huius serui exemplum sedulo finiendę uillicationis ac rationis reddendę tempus prouiderint, facile terrenorum delectatione simul & dilectione nudati, plus sibi de amicis conquirendis in futuro, quam diuitijs in præsentī colligendis prospicere curabunt.

Aia

A Ait autem uillicus intra se, quid faciam, quia Dominus meus aufert a me uillicationem, fodere nō ualeo.) Ablata quippe uillicatione, fodere non ualemus, quia finita hac uita, in qua tum licet operari, nequaquam ultra bene cōuersationis fructu ligone deuotę compunctionis licet inquirere.

Mendicare erubescō. Mendicare confusio est, illo scilicet pessimo genere mendicandi, quo uirgines ille fatę mendicasse referuntur, quę ingruente tempore nuptiarum oleo uirtutum deficiente sapientibus dixerunt: Dare nobis de oleo uestro, quia lampades nostrę extinguntur, & quod Salomon ait: Propter frigus piger ara re noluit, medicabit ergo æstia te, & non dabitur ei.

Conuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quā tum debes domino meo? at ille dixit: Centum cados olei, dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito scribe quinquaginta, deinde alio dixit: Tu uero caro quantum debes? qui ait, centum choros tritici, ait illi: Accipe literas tuas, scribe octoginta.) Cados Græcę amphora est, continens urnas tres. Chorus uero modios triginta cōplectitur. Quod autem de centum chadis olei, quinquaginta scribi fecit a debitore, & de centum choris tritici octoginta, ad nihil aliud ualere arbitror, nisi ut ea quę similiter in Sacerdotes atq; in Leuitas Iudæus quisq; operatur, in Christi ecclesia abundet iustitia eius super Scribarum & Phariseorum, ut cum illis decimas darent, isti dimidias darent, sicut non de fructibus, sed de ipsis suis bonis fecit Zachæus. Aut certe duplices decimas, aut duas decimas dando superet inpendia Iudæorum. Nisi forte quis simpliciter accipiendum putet, quod omnis qui indigentiam cuiuslibet pauperis sanctorum, uel ex dimidia uel certe ex quinta parte, quantum uiginti uel quinquaginta ad centum sunt adleuauerit, certa suę miserie cordiæ sit mercede donandus.

B Et laudauit Dominus uillicum iniquitatis, quia prudenter fecisset, quia filij huius seculi prudentiores filius lucis in generatione sua sunt.)

Audiant sapientes huius seculi, ut stultam sapientiam deserere, & sapientem Dei stultitiam quę ant discere, quanti eorum sapientia diuina æquitas æstimauerit, quos non uere prudentes, sed in generatione sua prudentes esse commemorat. Iuxta hoc quod alibi dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobis metipsis prudentes. Nec non & amatores æternæ uitę filios lucis appellando, non aliud eos qui sapientes sunt, ut faciant, mala bene autē facere ne scierunt, quos filios arguit esse tenebrarum. Filij autem lucis & filij huius seculi uocantur, quomodo filij regni & filij perditionis, cuius enim agit quisq; opera eius cognominatur & filius.

M Et ego uobis dico, facite uobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula.) Mammona iniquitatis, ab hoc appellat istam pecuniam, quam possidemus ad tempus, quia mammona diuitię interpretant. Nec sunt istę diuitiæ nisi iniquis, qui in eis constituunt spem atq; copiam beatitudinis suę. A uultis uero cum hæc possidentur, est quidem ista pecunia, sed non sunt illis diuitiæ nisi cœlestes & spirituales, quibus indigentiam suam spiritualiter supplentes, exclusa ægestate miserię, beatitudinis copia ditabuntur. Si autem hi qui præbent elemofynam de iniquo Mammonę faciunt sibi amicos, a quibus in æterna tabernacula recipiantur, quanto magis hi, qui spirituales largiuntur epulas, qui dant cibaria conferuis in tempore suo, certissima debent spe summę retributionis erigi.

HEBDOMADA VNDECIMA POST PENTECOSTES

Lectio Beati Pauli Apostoli ad Corinth. I. Cor. XII.

Citis, quoniam cum gentes essetis ad simulachra muta, pro ut ducebamini euntes. Ideo notum uobis facio, quod nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Diuisiones uero gratiarū sunt, idē autem spiritus, & diuisiones ministratiōnū sunt, idē autē Dns & diuisiones operationū sunt, idē uero Deus, qui operatur omnia in omnibus.

Vnicuiq;

C Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientie, alij autem sermo scientie secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanctorum, in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis pro ut uult.

Scitis quoniam cum gentes essetis, &c.) Hic sensus dicentis est, hoc parum uerbis uideatur apperire cum gentes essetis à magis uel ab aruspiciibus idolorum obedientiam præstatis, qui uos ad simulacra muta & mortua perducebant. Nunc uero, quia religio suscepta, capitoris sensu esse debetis, libentius ad quiete salutem, & promptius obedite ueritati, & quod in noticiam uestram depono, ad terna mente percipite. Prout ducebamini, à quo uel à quibus ab spirituibus nempe malignis ducebamini ad opera peccatorum,

Ideo notum uobis facio, quod nemo in spiritu Dei loquens, dicit, &c.)

Quia anathematizat, id est, qui cum quadam detestatione abnegat Dominum Iesum, non habet spiritum sanctum, & qui credit in Dominum Iesum spiritum sanctum habet, & quia legimus, qui filium non habet nec patrem habet, agnoscere ex hoc testimonio possumus, quod qui Christum non credit, nec spiritum sanctum habere credendus est, sicut legimus ad Romanos: Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Quomodo ergo operarios iniquitatis Dominus non cognoscit, etiam si uirtutes sint operati, ita & Deus malis operibus denegatur.

Et nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in spiritu sancto.) Hoc est, sine causa faceret aliquid Dominus Iesus, qui non integre credit in spiritum sanctum, uel sine causa uerbis confiteretur, qui factus negat. Docet ad Corinthios, nisi in spiritu sancto, id est, in bonis operibus conuersantes Dominum Iesum dicant, aliter eis prodesse non posse.

Diuisiones gratiarum sunt &c.) Hoc est, non solum dona linguarum, sed diuersorum charismatum genera dispensant à Dño, hic uult ostendere gratias spiritus sancti diuisas esse, non ipsam.

Et diuisiones ministrorum sunt, &c.) Quibus Ecclesiastica mysteria distribuuntur, officia quæ mysteria in sequentibus spiritu sancto, id est, Deo desponente ordinata commemorantur dicens: Quosdam quidem posuit in Ecclesiam primum Apostolos deinde Prophetas &c. Dicendo enim, idem autem spiritus, idem uero Deus, ostendit se omnino de spiritu sancti diuinitate desserere.

Et diuisiones operationum sunt.) Id est quibus diuersas uirtutes operantur, hoc est dicere, idem spiritus sanctus qui operatur omnia hæc in omnibus, id est fidelibus atque creditibus.

Vnicuique datur manifestatio, &c.) Manifestatio spiritus, id est, ut manifestetur illum spiritum sanctum accepisse ad utilitatem salutemque multorum. Non enim pro sua tantum, sed pro fidelium causa gratiarum muneribus locupletant. Siue ad utilitatem incredulorum, ut credat & credentes, ut firmetur. Siue manifestatio spiritus, eo quod per doctrinam spiritalem unicuique manifesta faciat conscientiam suam, sicut in consequentibus dicit, quia per prophetica castigatione occulta cordis eius manifesta fiunt. Vel quod spiritu illuminatus sensus hominum spirituali discretione cognoscatur.

Alij quidem per spiritum sanctum datur sermo sapientie.) Hoc est, ut sapienter & apte, & rationabiliter possit disserere & docere, quod gratia inspiratione percipit.

Alij quidem sermo scientie.) Scientia est, aut aperire mysteria, aut scire, aut narrare preterita, aut iudicij futura prædicere.

Alii fides in eodem spiritu.) Hic fides dupliciter intelligitur, non solum quæ trinitate corde percipiat, sed quæ ardenti perfectione signa & prodigia possit operari, de qua Dominus in Euangelio dicit: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, & reli.

Alij gratia curationum in uno spiritu.) Id est, per quam infirmis cõferat sanitatem.

Alij operatio uirtutum.) Per quam illuminare cæcos, obsessos absolueret, mortuos ualeat suscitare.

Alij prophetia.) Per quam moralia docet uel de retributionis die aut metuenta aut speranda prædicat.

Alij

Alij discretio spirituum.) Id est, ut qualis unusquisque spiritus ueniat, uel quid ex Deo, quid ex aduersario in hominum actione ueretur, prudenti examinatione discutiat.

Alij interpretatio sermonum.) Id est, quia altius interpretari poterat, quæ peregrino sermone alius loquebatur.

Hæc omnia operatur unus &c.) Hic ostendit se superius totum de sancti spiritus differuisse uirtutibus, & ipsum iugi sermone Deum se & Dominum prædicasse.

Diuidens singulis pro ut uult.) Diuidens non ipse diuisus, diuisiones uero distæ sunt, sicut membrorum in corpore, quia non idem ualent aures quod oculi, atque ita membra cætera diuersis officijs atque concorditer distributa. Quæ tamen cum sani sumus, una æque diues, nec alibi maiore, alibi minore, sed eum sint cõmuni & parili salute congaudent.

EVANGELIUM LVCAE. CAP. XIX.

Cum appropinquaret Iesus Hierusalem, uidens ciuitatem, fleuit super illam dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia uenient dies in te, & circumdabunt te inimici tui uallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus uisitationis tuæ. Et ingressus in templum, cepit eijcere uendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptum est, quia domus mea, domus orationis est, uos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat docens quotidie in templo.

Cum appropinquaret Iesus Hierusalem, uidens ciuitatem, fleuit super illam.) Fleuit enim pius redemptor subuersionem perfidæ ciuitatis, quæ à Vespasia Beda, no & Tito Romanis Principibus facta est ei.

Dicens, quia si cognouisses & tu.) Subaudi feres, quæ modo, quia nescis quæ iminet, exultas. Ruina enim quæ illi inebat, ipsa sibi ciuitas, id est, ipsa plebs ciuitatis ignorabat.

Et quidem in hac die, quæ ad pacem tibi.) Cum enim carnis se uoluptatibus daret, uenitura mala non prospiceret in die sua, quæ ad pacem eis esse poterant, habebat. Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Si enim à cordis eius oculis mala quæ imminerent abscondita non essent, læta in presentibus prosperis non fuisset.

Quia uenient dies in te, & circumdabunt te inimici, &c.) Hæc omnia à Vespasiano & Tito facta, nullus qui historiam euerisionis eiusdem ciuitatis legit, ignorat.

Et non relinquent in te lapidem, &c.) Hæc etiã ipsa iam eiusdem ciuitatis transmigratio testatur, qui dum nunc in eo loco constructa est, ubi extra portam fuerat dominus crucifixus, prior illa Hierusalem, ut dicitur, funditus est euerla, cui ex qua culpa euerisionis suæ poena fuerit inflata subiungitur.

Eo quod non cognoueris, &c.) Creator quippe omnium per incarnationis suæ mysterium, hanc uisitare dignatus est, sed ipsa timoris & amoris illius recordata non est.

Et ingressus templi, &c.) Qui enim narrat futura mala uentura, & protinus templum ingressus est, ut de illo uendentes & ementes eiecet, profecto innotuit, quia ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit. Domus ergo orationis spelunca latronum facta fuerat, qui adhuc in templo adhibere nouerant, ut aut non dantes munera studeret, ut corporaliter persequi, aut dantes spiritualiter necare.

Videns enim ciuitatem, &c.) Hoc semel legit eum perituram ciuitatem esse nunciavit. Hoc quotidie redemptor noster per electos suos agere non cessat, cum quosdam ex bona uita ad mores reprobos peruenisse considerat. Plangit eos, qui nesciunt, quare plangantur, qui iuxta Salomonis uerba lætantur cum male fecerint & exultant in rebus pessimis. Qui si damnationem suam, quæ eis imminet agnouissent, semetipsos cum lacrimis electorum plangerent.

Moralis sensus.
Pro. 2.

E;

C Et quidē in hac die tua, quæ ad pacē tibi.) Suam hic diem habet anima peruersa, quæ transitorio gaudet in tempore, cui ea, quæ ad sunt ad pacem sunt. Quia dum ex rebus temporalibus letantur, dum honoribus extollitur, dum in carnis uoluptate resoluitur, dum nulla uenturæ pœnæ formidine terretur, pacem habet in die sua, quæ grauē damnationis suæ scandalum in die habebit aliena. Ibi enim affligenda est, ubi iusti lætabuntur.

Nunc autem abscondita sunt, ab oculis tuis.) Peruersa quippe anima rebus presentibus dedita, interrenis uoluptatibus resoluta, abscondit sibi mala sequentia, quia præuidere futura refugit, quæ presentem lætitiā perturbent, dum quæ in presentis uitæ oblectatione deserit, quid aliud quam clausis oculis ad ignem uadit.

Quia uenient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo.) Qui unquam sunt humane animæ maiores inimici quam maligni spiritus, qui hanc à corpore exeunte obstant, quam in carnis amore postitam deceptoris delectationibus fouēt, quam uallo circūdan, qui amentis eius oculos reductis iniquitatibus quas perpetrauit, hanc ad societatem suæ damnationis trahentes coarctant.

Circundabunt te, & coangustabunt te undiq;.) Maligni quippe spiritus, undiq; animam angustant, quando ei non solum operis, sed etiam locutionis, atq; insuper cogitationis iniquitates replicat, ut quæ prius se per multa dilatauit in scelere, ad extremum de omni bus angustetur in retributione.

Et ad terram confternent te, & filios tuos qui in te sunt.) Tunc anima per cogitationem reatus sui ad terram confternitur, cum caro quam uitam suam credidit, redire ad puluerem urgetur. Tunc in mortem filij illius cadunt, cum cogitationis inlicitæ, quæ modo ex illa prodeunt, in extrema uitæ uolitione dissipantur: Sicut scriptū est: In illa die peribunt omnes cogitationes corū. Quæ scilicet duræ cogitationes intelligi etiā per lapidā significationē ualēt.

Psal. 145.

Et non relinquent in te lapidem super lapidem.) Peruersa etenim mens cum peruersæ cogitationi adhuc peruersiorem adijcit, quid aliud quam lapidem super lapidem ponit: Sed in destructa ciuitate super lapidem lapis non relinquetur, quia cum adulationem suam anima ducit, omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipatur.

D Eo quod non cognoueris tempus uisitationis tuæ.) Præuam quancq; animam omnipotens Deus modis multis uisitare consueuit. Nam ad diuina hanc uisitat præcepto, aliquando autem flagello, aliquando uero miraculo, ut & uera quæ nesciebat audiat, & tamen adhuc superbiens atq; contemnens, aut dolore compuncta redeat, aut beneficijs deuicta, malū quod fecit erubescat. Sed quia uisitationis suæ tempus minime cognoscit, illis in extremo uitæ inimicis traditur, cum quibus in æterno iudicio damnationis perpetuæ societate colligatur.

Templi Dei.

Et ingressus templum cœpit eijcere uendentes, &c.) Sicut templum Dei in ciuitate est, ita in plebe fidelium uita religiosorum, & sepe nonnulli religionis habitum sumunt, sed dum sacrorum ordinum locum percipiunt, sanctæ religionis officium in commercium terræ negotiationis trahunt. Vendentes quippe in templo sunt, qui hoc, quod quibusdam iure competit, ad præmium largiuntur. Iustitia enim, uendere est hanc pro præmij acceptatione seruare, ementes uero in templo, sunt qui dum hoc persolvere proximo quod iustum est nolunt, dum quæ rem iure debitam facere contemnunt, dato patronis præmio emunt peccatum.

Vendentes in templo.

Domus mea domus orationis est, uos autē fecistis illam speluncā &c.) Quia dum non nunq; peruersi homines locū religionis tenent, ibi malitiæ suæ gladijs occidunt, ubi uiuificare proximos orationis suæ intercessione debuerunt, Templi quoq; & domus Dei est ipsa mens atq; conscientia fidelium, quæ si quando in lesione proximi, peruersas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident, & simpliciter gradientes interficiunt, quando in eos qui in nullo rei sunt, lesionis gladios desigunt. Mens enim fidelium, non iam domus orationis, sed spelunca latronis est, quando relicta innocentia & simplicitate sanctitatis, illud conat agere, unde ualeat proximis nocere, sed quia contra peruersa hæc omnia, uerbis deceptoris nostri per sacras paginas indefinenter instrumur, Nūc usq; hoc agit, qd factū fuisse perhibet cū dicitur:

Erat docens quotidie in templo.) Cum enim mente fidelium ad cauenda mala subtiliter erudit quotidie ueritas in templo docet, sed tunc ueritatis uerbis ueraciter docemur, si extrinseca mala nostra formidolose & indefinenter aspiciamus, iuxta illud; In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

IN

IN NATALI SANCTÆ FELICITATIS LECTIO
Prouerborum Capite ult.

Mulier fortē quis inueniet? procul & de ultimis finibus præcium eius. Confidit in ea cor uiri sui, & spolijs non indigebit, reddet ei bonum & non malum, omnibus diebus uitæ suæ. Quæsiuit lanam & linum, & operata est, consilio manuum suarum, facta est quasi nauis institoris, de longe portans panem suū. Et de nocte surrexit, deditq; prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis. Considerauit agrum & emit eum, de fructu manuum suarum plantauit uineam. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum. Gustauit & uidit, quia bona est negotiatio eius, non extinguitur in nocte lucerna eius. Manum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fufum. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. Non timebit domui suæ à frigoribus niuis, omnes enim domestici eius uestiti sunt duplicibus. Stragulatam uestem fecit sibi, biffus & purpura uestimentum eius. Nobilis in portis uir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Sindonem fecit & uendidit, & cingulum tradidit Chananeo. Considera uir semitas domus suæ, & panem ciosā non comedit. Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius, fortitudo & decor in indumentum eius, & redebit in die nouissimo. Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicauerunt, uir eius & laudauit eam. Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es uniuersas. Fallax gratia & uana est pulchritudo, mulier timens Deum ipsa laudabitur. Date ei de fructu mannū suarum, & laudent eam in portis opera eius.

B

Mulierem fortem quis inueniet.) Mulier fortis ecclesia Catholica uocatur, quam Beda. Ioannis in Apocalypsi amictam cum sole, id est, Christo uidisse perhibetur. Quæ spirituales Deo filios ex aqua & spiritu sancto generare non cessat, quæ ideo fortis uocatur, quia cuncta seculi aduersa simul & prospera pro conditoris sui fide contemnit, quam ipse in carne apprensus infirmam inuenit, sed uisitacione sua fortem reddidit. Videns ergo Salomon genus humanum multis implicatum erroribus, ait; Mulierem fortem quis inueniet? ac si diceret: Quis Patriarcha aut Propheta, uel quis talis aut tanta uir uetus uel meriti esse potest, qui de tot incredulis mundi nationibus, unam sibi electorum ecclesiam congreget? quam sua gratia fortem & insuperabilem aduersantibus cunctis efficiat? subintelligitur nullus nisi Christus.

Procul.) Procul, pro statu posuit temporis, id est, à diebus Salomonis usq; ad partum uirginis.

Et de ultimis finibus præcium eius.) De ultimis finibus dicit, quia à summo celo egressio eius, quia semetipsum præcium redemptionis pro salute nostra obtulit patri. Vnde Apostolus ait: Qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. Aliter præcium sanctæ ecclesiæ procul positum est, quia incarnatio uerbi Dei & conuersatio eius inter homines, & passio & resurrectio eius longe est à nostra conditione discreta.

Psal. 118.
Eph. 5.

Confidit in ea cor uiri sui.) Virum sanctæ ecclesiæ, qui etiam & præcium eius se ri dignatus est, dominum dicit: Sicut enim is qui fortem fidelemq; & castam habet coniugem, confidit in ea, quia nihil contra suam uoluntatem adulterina saltē cogitatione possit cōtamina re, sed quocūq; ualet ad diuina amicitia, ad suū uirum cōuertere desiderat. Sic redemptor noster in sibi coniuncta confidit ecclesia. Nouit enim spiritū gratiæ & uirtutem charitatis, quam eius præcordijs infudit. Ideo non dubitat eam, non solum à suæ fidei integritate posse corrūpi, sed & perseveranter insistere, ut plures ad eiusdem fidei congreget unitatem.

A Et

C **Etspolijs non indigebit.)** Spoliat enim diabolus ecclesia, cum per prædicatores suos, eos quos ipse deceperat ad ueritatis iter reuocat, & nunquam diabólica fraude deceptis liberare animas cessat. Donec cõpleto mundi cursu suorũ præfinita cõpleat summa mēbroria. **Reddet ei bonũ & nõ malũ.)** Reddit quippe ecclesia, siue una quæq; anima Christo bonum cum perceptis ab eo uitæ muneribus, recte uiuendo respondet, cum ea quæ ipsa se uel facere ab illo adiuua potuit, etiã alijs intimare satagit. Econtrario sunt, qui à domino acceptis bonis mala rependunt, id est, uel fidei mysteria, quæ perceperunt hæretica fecerūdandũ, uel fidem quã professione seruant prauis operibus blasphemando, uel mores bonos per colloquia maia corrumpendo.

Omnibus diebus uitæ suæ.) Omnibus diebus reddit domino bonum, qui in his quæ bene inchoat usq; ad finem uitæ præsentis persistere curat. Cui simile est illud Euangelicum: Seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.

Quæ sunt lanam & linum, & operata est, consilio manuum suarum.)

Hæc & secundum litteram sancta ecclesia obseruare consuevit, iuxta illud propheticum: Cum uidetis nudum operi eum, & carnem tuam ne disperxeris, &c. Et hæc non superuacue, sed cum consilio operatur, ut ab iplo uiro suo domino audiat in iudicio: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod uobis paratum est ab origine mundi, quia nudus fui & operuisti me, &c. Mysticẽ aut in lana, quia unus est habitus pietatis & simplicitatis, quæ in proximis impendimus opera designant. In lino uero castigatio uel mortificatio carnis nostræ intima.

Facta est quasi nauis infitoris, de longe portat panem suum.) Infitorum negotiatorem dicit, qui pro eo sic uocatur ab antiquis, quia in requiritendis, multiplicandisq; mercibus sedulus insistat. Facta est ergo anima sancta, quasi nauis infitoris, quæ transit de desiderio fluctus seculi præsentis, sola quæ in cœlis accipere sperat æterna gaudia meditatur, & pro his adipiscendis quicquid ualet, instanter agit, & aduersa omnia fortiter superare con tendit. De qua recte subdit, de longe portat panem suum, quia in cunctis quæ temporaliter bene agit, æternam solummodo retributionem expectat, & eius uiui panis saturitatem desiderat, qui dixit: Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi, & qui suis auditoribus pie promittit, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos.

D **Et de nocte surrexit, deditq; prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.)** Quasi enim nocte quiescit, cum aliquis fidelium intermissa sollicitudine externa sibi met uacare spiritualiter incipit, & uel lectionibus sacris, orationibus, sanctis uel lacrimis secretis, exercendo securare non cessat. Nam consurgit de nocte, cum ad agenda etiam proximorum curã se sollicitè accingit atq; componit. Dat namq; prædam domesticis, cum eos quos ab antiquo hoste docendo eripere potuit, societari illorum, qui in fide præcellerunt reconciliat. Dat ancillis cibaria, cum humiles sua iussa seruantes, nec in labore lassescant, supernæ mercedis commemoratione reficit.

Considerauit agrum & emit eum.) Agrum dicit possessionem supernæ hæreditatis, unde Iacob ait: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. Quæ considerauit ecclesia, siue electa anima & emit, quia studiose didicit, quæ sunt gaudia uitæ perennis, & pro eorum perceptione quicquid potuit laborauit. Aliter: Cõsiderauit agrum, id est, orbem uniuersum, & emit eum, cum missis doctoribus talentum uerbi contulit, ut credentes felicissimo Christi mancipatui subderet.

De fructu manuum suarum plantauit uineam.) Plantauit autem uineam cũ in agro mundi de nouis credentium populis fecit ecclesiam, & eam planè Euangelicæ ueritatis institutione firmavit. Quam uineam de fructu manuum suarum plantauit, quia non solum uerbo Apostoli, Apostolorumq; successores, sed & miraculo & bonæ operationis doctrina credentes instruxit, sed & usq; hodie, & usq; ad finem seculi sancta ecclesia sollicitè perquirat, quos ad fidem cõuertere possit, & quoscumq; dociles inuenerit, hos data pecunia uerbi in seruitiũ Christi emit, atq; in eis uineam Christi plantare, uel potius eos uineam Christi facere satagit.

Accinxit fortitud. &c. Accinxit ergo ecclesia, lumbos suos fortitudinem, cum su pernorũ desiderijs intenta, carnalibus inlecebris succumbere discepit. Roborauit brachiũ suũ, cum se ad agenda uirtutũ opera præparauit. Et bene primo lumbos fortitudine accingere, ac postmodum roborare brachium dicitur, quia nimirũ actio boni operis acceptabilis Deo esse,

minime

A minime ualet, si non fluxa luxuriæ quis prius à carne simul & mente restringat.

Gustauit quia bona est negociatio eius.) Negociatio eius agri utiq; significat illius, de quo supra ait: Considerauit agrum & emit eum. Gustauit igit ecclesia siue anima sancta intimo mentis desiderio, & cognouit quia bona est negociatio uitæ immarcescibilis, quam relictis inlecebris temporalibus æterna mercata est in cœlis.

Non extinguit in nocte lucerna.) Eorũ namq; lucerna nocte extinguit, qui sicut Dominus ait: Ad tempus credunt, & ad tempus temptationis recedunt. Sed & illorum nocte media extinguetur lucerna, qui ueniende iudice, oleum charitatis in uasis precordiorum suorum non habebunt. Sanctæ uero ecclesiæ lucerna non extinguitur in nocte, quia cum à negotio quiescit, actionis uacat liberius lucis supernæ contemperationis.

Manum suam misit ad fortia.) Fortia dicit perfecta in Christi charitate opera, ut ipse Dominus ait: Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos, & orate pro calumniantibus & persecutibus uos. Et illud: Si uis perfectus esse, uade uende omnia quæ habes, & da pauperibus. Nam & de eius fortitudine alibi dicit: Regnum cœlorũ uim patitur, & uiolenti rapiunt illud.

Et digiti eius adprehenderunt fufum.) Solent sœminæ nentes fufum in dextera, colũ tenere in sinistra. In colo eni lana inuoluta est, quæ silo duccenda, nendo transit in fufum. Dextra uitæ perpetua, lœua præsentia Dei dona significat, hoc est, opulentia rerũ, pacẽ tẽporũ, sospitate corporũ, scientia scripturarũ. Hęc & similia bona cũ Deo largiẽte percipimus, quasi lanã colo inuolutã in lœua gestamus. At cũ ea pro amore cœlestiũ exercere incipimus, iam lanã agni immaculati de colo in fufum, id est, de lœua in dextrã trañimus, quia de donis nostri redẽpro ris, de exemplis operũ eius, stolã nobis gloriæ cœlestis ac uestẽ charitatis & nuptialẽ facimus. Digiti namq; quibus adprehendere fufum dicitur, ipsam intẽtionẽ discretioris quam quicq; operatur insinuant.

Manũ suam, &c.) Hæc de operibus elemosynarũ quæ generaliter fiunt in pauperes accipi potest. Sed melius de uerbo Dei, quod indumentũ salutis animabus confert, intelligitur. Aperuit ecclesia manũ inopi, cũ mysteria fidei ignorantibus per operarios ueritatis reuelauit. Palmas extendit ad pauperem, cum late longeq; prædicatores æternæ salutis in gentes dispersit.

B **Non timebit, &c.** Frigora niuis corda sunt reproborũ perfidia suæ corpore rigentia, quibus abundat iniquitas, & refrigescit charitas. Non timebit ergo ecclesia domui suæ à frigoribus niuis, quia domino pollicente credit, quia portæ inferni non præualebunt aduersuse am.

Omnes enim domestici eius uestiti duplicibus.) Vestiti sapientia ad repellendas hæreticorum doctrinas. Vestiti sapientia ad tollerandas prauorũ hostium pugnas. Siue induti sunt domestici ecclesiæ duplici ueste, una operis, altera mentis, id est, fidei & operationis, & sacramentis uidelicet sui redemptoris imbuti, & informati exemplis, uel certe uestiti sunt duplicibus, quia promissionem habent uitæ præsentis & futuræ. Nunc in peregrinatione temporalis adiuti, tunc in patria perpetua, ubi semper scœlices uiuant gratia diuina adleuati.

Stragulatam uestem fecit sibi.) Stragulata uestis quæ uariante textura solet firmissima confici, fortia ecclesiæ opera & diuersa uirtutũ ornamenta significat. De quibus Psalmista, in laudem summi regis cecinit dicens: Adstitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato, circumamicta uarietate.

Byssus & purpura indumentum eius.) Byssus in castitate puræ conuersationis, purpura in effusione præciosi sanguinis. Hinc enim pulchre dictum est à patribus, quia sancta ecclesia electorum floribus uernans in pace habet lilia, in bello rosas. Byssus ergo induit ecclesia, cum castigant corpora sua electi, & seruituti subijciunt, purpura cum eandem continentiam non ob fauorem uulgi, sed pro adquirenda beatitudine regni perennis exercent.

Nobilis in portis uir eius.) Vir sanctæ ecclesiæ uel cuiuscumq; animæ fidelis dominus est, qui uidebatur ignobilis, cum ante tribunal præsidis stare iudicandus, cum probra, flagella, spata, cruce, mortemq; susciperet, sed nobilis apparebit cum uenerit iudicaturus orbẽ in æquitate, & omnes angeli cum eo, & tunc congregabuntur ante eum omnes gentes.

A 2 Quando

Lucæ. 10.

Esaiæ. 58.

Matth. 25.

Ioan. 6.

Matth. 11.

Gen. 27.

Pro. ultimo.

Matth. 5.

Matth. 19.

Matth. 11.

Matth. 6.

Psal. 44.

Lucæ. 22.

C Quando federit cum senatoribus terræ.) Ipse enim qui nunc contemnendus putatur à multis, paganis uidelicet, Iudæis, hæreticis, siue prauè uiuentibus Christianis, ubi feculi finis adfuerit, ubi ingressum patriæ cœlestis aperuerit, electis cunctis patebit, nobilis & sublimis, sedens cum senatoribus terræ, illis uidelicet, quibus ipse promittit dicens: Amen dico uobis, quia uos qui secuti estis me in regeneratione, cū federit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebit & uos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.

Matth. 19.

Sindonem fecit & uendidit.) In lintheo Sindonis subtilis intextio signat sanctę prædicationis, in qua molliter quiescit, quia mens in illa fidelium spe superna refouetur. Vnde & Petro animalia in lintheo demonstrantur, quia peccatorum animæ misericorditer aggregatæ, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem ecclesia fecit & uendidit, quia fidem, quam credendo texerat, loquendo dedit, & ab infidelibus uitam rectę cōuersationis accepit.

Asto. 10.

Et cingulum tradidit Chanaanæ.) Chanaanæ cingulum tradidit ecclesia, quia per uigorem demonstratę iustitiæ fluxa operā gentilitatis adstringit. Vt hoc quod uerbo præcipitur, uiuendo teneatur, ut illud: Sint lumbi uestrī præcincti, & lucernæ ardentes. Bene etenim nomine Chanaan, qui & in gentiliū est populo procreatus, & interpretatur cōmutatus, conuersa ad fidem gentilitas designatur. Quæ felicissima commutatione à uicijs ad uirtutes, à diabolo transmigravit ad Christum, & impletum est illud uaticinium psalmi: Audi filia & uide, & inclina aurem tuam & obliuiscere populum tuum, id est, uitia & peccata & domum patris tui, id est, hostis antiqui, & sic concupiscet Christus rex decorem tuum.

Lucæ. 12.

Psalm. 44.

Fortitudo & decor indumentum eius.) Fortitudo ad tollerandā peruerforū improbitatem, Decor ad exercendam uirtutum gratiam, Fortitudo, quia perfectionem patit propter iustitiam, Decor quia operatur iustitiam, Similem huic sententiam Psalmista de Domino posuit dicens, Dominus regnauit, decorē induit: induit dominus fortitudinē. Cū enim prædicaret Dominus Euangelium regni, alijs placebat, alijs displicebat: Alij bene loquebantur, alijs detrahebant, lacerabant, mordebant, conuiciabantur. Ad eos ergo, quibus placebat, decorē induit. Ad eos ergo quibus displicebat, fortitudinem. Imitare ergo tu dominum, ut possis esse uertis ipsius, esto cum decore ad eos, quibus placent bona opera tua, esto fortis aduersum detractores.

Psalm. 92.

D Et ridebit in die nouissimo.) Ridebit, id est, gaudebit in retributione regni cœlestis, quæ dolebat in certamine uitæ præsentis. Mos etenim scripturæ est, pro gaudio risum ponere. Sicut & Dominus ait: Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Et beatus Iob: Os autem ueracium replebitur risu.

Lucæ. 6.

Os suum aperuit sapientiæ.) Ad hoc tantum loquens, os aperuit, ut sapientiam doceret, iuxta illud Apostoli: Omnis sermo malus ex ore uestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus, uel certe os cordis aperuit ad discendam ab ipsa sapientia interior ueritatem, quam alios forsã doceret, utriq; autem sensui, quia utrunq; facta ecclesia, conuenit apte quod sequitur:

Eph. 4.

Et lex clementiæ in lingua eius.) Lex uidelicet illa, quæ nõ statim more legis Moisaicæ peccantes puniret, sed misericorditer ad poenitentiam remedia reuocaret, cuius exemplum clementiæ ab ipso Dei sapientia Domino & saluatore nostro manifeste præcipitur, cum oblata ei peccatrice muliere: Si quis, inquit, sine peccato est, primus in illam lapidem mittat, & sic eam à crimine, quod patrat, sub conditione amplius non peccandi miseratus absoluit.

Ioh. 8.

Considerauit semitas domus suæ, & panem ociosa non cōmēdit.)

Ociosa panem non cōmēdit, quia hoc quod de sacro eloquio intelligēdo perceperit, ante æterni iudicis oculos exhibendo operibus ostendit. Item domus mulieris fortis, habitatio est patrię cœlestis: semite domus illius præcepta iustitiæ, quibus ad æternam uitæ mansionem peruenitur. Quas profecto semitas anima bene considerat, cum & diligenter quibus actibus ad superna peruenire debet inspicit, & quæ agenda didicit, sedula exercere non desinat. Panem quoq; ociosa non cōmēdit, cum sacrificiū dominici corporis percipiens, studet imitari actum, quod in ministerio celebrat, multum sollicita, ne indigne panem domini commedendo, & calicem bibendo iudicium sibi manducet & bibat. Sed ut patiendo pro Christo, lachrymis fundendo, bonis quoque actibus insistendo, passionem exempla ipsius quantum ualet sequatur.

1. Cor. 11.

Potest

A Potest & simpliciter accipi, quia panem ociosa non cōmēdit mulier fortis, iuxta illud Apostoli: Qui non operatur, nec manducet, & ipse de se: Quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt ministrauerunt manus istę. Vnde merito luxuriantes uidiu arguens adiungit: Simul autē & ociosæ discunt circuire domos, non solum ociosę, sed & uerbosę & curiosę.

2. Thessal. 3.
A. 7. 20.
1. Thessal. 4.

Surrexerunt filij eius & beatissimam prædicauerunt.) Quod futurum pro certo nouerat, more Prophetico, quasi iam factum refert: Surgent enim filij Ecclesiæ, uidelicet, omnes electi in nouissimo carnis immortalitate donati, & tunc matrem suam, quæ eos ex aqua & spiritu sancto Deo genuit, beatissimam predicant, quæ nunc ab infidelibus, quali miferæ contemnitur, & reuera, sicut Apostolus ait: Si in hac uita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Quia uero pro uita alia in presenti militamus, merito cum apparuerit quid erimus, matrem nostrā quæ ex omnibus iustis collecta, una Christi columba, sponsa & amica uocatur, beatissimam prædicabimus. Potest & hoc quod dicit: Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicauerunt, etiam in hoc tempore conuenienter accipi, cum quilibet fidelium transeuntis seculi grumnis ad cœlestia regna perducitur. Sedere namq; ad humiliationem, aliquoties surgere ad gloriam pertinet. Surgunt ergo filij Ecclesiæ, & beatissimam eam prædicant, cum cœlestibus bonis sublimati, quanta filiis patrię beatitudo, cuius participes esse meruerit aspiciunt, & hanc debita laudationē in diuina uisione cōcelebrant.

1. Cor. 15.

Vir eius & laudabit eam.) Laudabit eam & uir ipsius cum bona, quæ ipse in presenti seculo donat, in futuro remunerat, dicens in iudicio: Venite benedicti patris mei, per meritum regni, quod uobis præparatū est ab originem mundi: Quia esuriui & dedistis mihi manducare, &c. Ipse quidem primitiæ dormientium, surrexit à mortuis, sed in die iudicij manifestus omnibus, quos sua laude dignos iudicauerit, quanta sit eiusdem lux resurrectionis gloria demonstrabit. Quibus autem uerbis eam laudet consequenter ostenditur.

Matth. 25.

Multe filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es uniuersas.)

Multas filias Ecclesias dicit hæreticorum & malorum turbas Catholicorum, quæ filitæ dicuntur, uel Christi, uel Ecclesię, quia etiam ipse sunt dominici renatę sacramentis, & ad adoptionē filiorum, quàm non custodire perceperunt. Vnde & Ioannes ait: De nobis exierunt, sed non erant ex nobis, quæ congregauerunt diuitias, uidelicet bonorum operum, orationes, ieiunia, elemosinas, afflictionē, & castimoniam carnis, continentiam lingue, meditationē scripturarū, &c. Huiusmodi quæ uerę sunt diuitiæ, spiritus ubi pura mentis sinceritate geruntur. Vbi autē sine fide quæ per dilectionē operatū fuit, nihil agentibus profunt. Sed & illę filię frustra cōgregarūt diuitias, de quibus Dominus ait: Multi dicent mihi illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo Prophetauimus & in tuo nomine demonia eiecimus, & in tuo nomine uirtutes multas fecimus, & tunc consistebat illis, quia nunc noui uos. Sed omnes istiusmodi filiarum Ecclesiæ catholica supergreditur, quæ fide casta & opere perfecta redemptoris sui uestigia sectantur.

1. Ioh. 2.

Fallax est gratia, &c.) Fallax est gratia laudis, quā ab homine accipit. Vana pulchritudo castitatis uel operationis bonę, quàm omnibus ostendat anima quæ timore caret diuino.

Mulier timens Deum ipsa laudabitur.) Illa anima, cuius conscientia sincera est, uera est & laude digna, quia timorem Dei in omnibus seruat. Timor est enim principium cunctarum uirtutum, scriptura dicente: Timor Domini principium sapientię. Et iterum: Qui timet Deum nihil negligit, hinc est enim, quod ideo beatus Iob & in prosperitate uirtutibus incomparabiliter floruit, & in aduersitatibus insuperabilis hosti permanit. Quia ueraciter dicere potuit, semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum & pōdo eius serere non potui. Fallax est ergo simulatorum gratia, uanus decor operis fultorum, Ecclesia autem quæ in timore incolatus sui tempore conseruatur, quoniam ardentes uirtutum lampadas uenient ad iudicium suo sponso offerret, iure à Deo laudata, ianuā cū eo regni cœlestis intrabit. Qualiter autem eam laudet, terminali uerbo docetur.

Pro. 1.
Eccle. 7.

Iob. 2.

Date ei de fructu manuum suarū, & laudent eam in portis opera eius.)

Hęc sunt enim uerba uiri illius, de quo dictum est: Vir eius laudabit eam, id est, Domini & Saluatoris nostri, qui angelis in fine præcepturus est, ut Ecclesiam post huius uitę certamen posttributionem, afflictionem terrestriam ad cœlestis regni gaudia introducant, ac uitæ immortalis sibi sociam adgreget, iuxta illud Euangelicum: Triticum autem congregat in horreum meum: Date, inquit, ei de fructu manuum suarum, quia fructum spiritus ferre curauit, Charitatem, gaudium, pacem, benignitatem, bonitatem, modestiam, continentiam, fidem, patientiam.

Matth. 13.

A 3 Pro

Pro hoc illi debitam rependite mercedem. Et laudent eam in portis, hoc est, in iudicio, sicut in ingressu patrie caelestis non hominum fauore superuacui, sed opera ipsa quae fecit, examinante, probante, hanc remunerante, illo cuius haec donante gratia perfecti, à quo ut laudari mereamur in futuro cōcedat ipse propitius nos eū dignis in presenti uita cōlaudari seruitijs. Amen.

EVANGELIUM MATTHAEI. CAP. XII.

Hoquente eo ad turbas. Ecce mater eius & fratres, stabant foris quærentes loqui ei: Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes te: Et ipse respondens, dicenti sibi ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei. Et extendens manū in discipulos suos dixit: Ecce mater mea & fratres mei, quicumque nō fecerit uoluntatē patris mei, qui in caelis est, ipse meus frater, soror & mater est.

Loquente Iesu ad turbas, & ecce mater eius & fratres stabant foris quærentes loqui ei.) Occupatus erat Dominus in opere sermonis, in doctrina populorū, in officio prædicandi. Sane quod Dominus ad matrem fratresque rogatus ab officio uerbi distimulatur egredi, non maternæ refutat obsequia pietatis, cuius præceptum est: Honora patrem tuum & matrem, sed paternis se mysterijs amplius, quàm maternis debere monstrat effectibus, idem nobis exemplo, quod uerbo cōmendans cum ait: Qui amat patrē aut matrem plusquē me, non est me dignus. Mysticæ autē mater, & fratres Iesu synagoga ex cuius carne est editus & populus est Iudæorum, qui saluatore intus docente uenientes intrare nequeunt. Cuius spiritaliter intelligere dicta negligunt, præoccupans enim eius ingreditur domum, quia differente Iudæa gentilitas confluit ad Christum, atque in æterna uitæ mysteria quanto fide uicinior tanto mente capatior hausit, iuxta quod Psalmus ait: Accedite ad eum & illuminamini.

Dixit autem ei quidam.) Videtur mihi istę qui nunciat, non fortuito, & simpliciter nuntiare, sed insidias tendere, utrum spiritali operi carnem & sanguinem præferat. Vnde & Dominus non quo matrem negaret, & fratres exire contempsit, sed quo responderet insidiant, extendens manum in discipulos ait: Ecce mater mea & fratres mei, isti sunt mater mea, qui me cotidie in credentium animis generant, isti sunt fratres mei, qui faciunt opera patris mei.

Et ecce mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te.) Apostolus cognationē pretulit, ut & nos in cōparatione dilectionis carni spiritū præferamus. Fratres consobrinos saluatoris sororis Marię liberos intelligimus mater terrę Domini, quę esse dicat mater Iacobi minoris, & Ioseph, & Iudę, quos in alio Euangelij loco fratres Domini legimus appellatos.

Foris enim stantes uolunt Dominum uidere cognati ipsius, cum Iudæi spirituales in lege non quærentes intellectum, sese ad custodiam literæ foris fixerunt, & quasi Christum potius ad carnalia docenda cogunt exire, quàm se ad discenda spiritalia consentiunt ingredi.

At ipse respondens, dicenti sibi ait: Quæ est mater mea, & qui sunt, &c.) Cum is qui uoluntatē Dei fecerit soror & frater Domini dicitur, propter utrūque sexum, qui ad fidē colligitur, mirum nō est, Mirandum uero ualde est, quomodo etiam mater Domini dicatur, fideles etenim discipulos, fratres uocare dignatus est, dicens: Ire & nuntiate fratribus meis. Qui ergo frater Domini fieri ad fidem ueniendo poterit, quærendū est etiam, quomodo mater esse possit. Sed sciendum est, quia qui Iesu frater & soror esse credendo, mater efficitur prædicando, quasi enim parit Dominum, quem cordi audientis infuderit, & mater eius efficitur, si per eius uocem amor Domini in proximi mente generatur.

HEDOMADA XII. POST PENTECOST.

Lectio Epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Cap. XV.

Notum uobis facio Euangelium, quod prædicauī uobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini. Quia ratione prædicauerim uobis si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim uobis in primis, quod & accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundū scripturas, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertiā die secundū scripturas, & quia uisus est Cephae & post

& post hæc undecim. Deinde uisus est plusquē quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt. Deinde uisus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus. Nouissime autem omnium, tanquē abortiuo uisus est & mihi. Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus uocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiā Dei. Gratia autē Dei sum id quod sum, & gratia eius in me uacua non fuit.

Notum enim uobis facio Euangelium, &c.) Hic prætermisso ordine prædicandi, ad doctrinam se contulit resurrectionis, eo quod nonnulli Corinthiorum de resurrectione dubitarent. Primas

Quod & accepistis.) Id est, quod acceptum habuistis, & hæc dicit, ne illi hoc non credidisse uiderentur.

In quo & statis.) Id est, in bonis operibus perseverantes, in cuius doctrina ad caelestia erecti.

Per quod & saluamini.) Id est, per cuius doctrinam salutem speratis animarum & à diuersis inlimitatibus corporum, quia sine fide resurrectionis perit omnimodo spes salutis.

Qua ratione prædicauerim uobis.) Ac si diceret, tota ratio prædicationis nostra hæc est, ut resurrectionem credatis, hoc est, præmium omnium qui Christum crediderunt. Alioquin superfluum est omnis labor ieiuniorum, & omnium tribulationum, quas in hac uita pro Christo patimur.

Si tenetis, nisi frustra credidistis.) Id est, nisi oblitū estis, uel certe si fidei uestrę, uel laboris premium resurgendo, non speratis uane creditis.

Tradidi enim uobis in primis.) Id est, ex quo uobis in primordio prædicauī, tradidi mysterium resurrectionis, quod fidei nostrę constat esse, uel primum.

Quod & accepi.) Accipere se dixit, siue à lege, siue à senioribus, siue ab ipso Domino per reuelationem.

Quoniam Christus mortuus est, pro peccatis nostris secundū scripturas.) Vt maior possit beatus Apostolus auctoritate firmare, quod prædicabat, hunc esse Christum saluatorem mundi, dicit: Quem Moyses & Prophete adnuntiauerunt, ideo & secundum scripturas prædictum esse eum cōmemorat, ut illud, sicut ouis ad occisionē ducitur, & quasi agnus coram rōndente se obmutescit, & illud: Traditus est, propter iniquitates nostras, & liuore eius factus sumus, & multa alia in diuinis de passione eius inuenies scripturis. Esai. 53.

Et quia sepultus est.) Vt illud Esaię: Et dabit impios pro sepultura & diuites pro morte sua. Item ipse: Sepultura eius sublata est de medio.

Et quia resurrexit tertiā die secundum scripturas.) Habes in Hosea, uiuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspectu eius. Osee. 6.

Et quia uisus est Cephae.) Id est Petro, Cephas enim Syrum nomen est, apparuit Petro, sicut in Euangelio scriptum est, quia apparuit Simonī.

Et post hæc undecim.) Quando ad eos ianuis clausis intrauit, hoc intelligendum, quia in Euangelio non omnes scriptæ sunt uisiones, sed tantū quæ ad audientū sufficerēt fidē.

Deinde uisus est plusquē quingentis fratribus simul, ex quibus, &c.) Vt enim maior fides haberet multitudinem testium interposuit, ex quibus multi uiuere dicuntur, qui possunt interrogati dicere quæ uiderunt, multi uero iam dormire dicuntur in morte.

Deinde uisus est Iacobo.) Iacobo Alphęi seorsum apparuit, seruit enim quod ipse Iacob Alphęi testatus est in cæna Domini, dicens: non se cōmesturū panē, usque dum uideret Christum resurgentem à mortuis.

Deinde Apostolis omnibus.) Multi hic Apostolos illos omnes septuaginta, quos Dominus misit binos ad prædicandum intelligi uolunt.

Nouissime autē omnium, &c.) Uisus est illi in uia, quando lux circumfussit eum, si-

Cue in templo hæc ideo dicit, ne putarent eū audita potius, quam uisa narrare, tanq̄ ab ortu dicit, quia est Sinagoga mortuus & natus Ecclesiæ tanq̄ ab ortu, de cuius uita fuerat desperatum, nisi per gratiam Domini uolenter fuisset adtractus. Adtractus autem prædicationibus non catenis. Et pro stupore nouitatis in uitis qui erat, in legis eruditione perfectus. Siue ideo abortiuus, quia mater synagoga eū male concepitum imperfectumq̄ peperit.

Ego enim sum minimus Apostolorum.) Hæc enim de se propter humilitatem dicit, cæterum erat minimus tempore non labore. Nam alibi ait: Plus omnibus laborauit.

Quia non sum dignus uocari Apostolus, &c.) Quare non sit dignus ipse exponens ait: Quoniam periecutus sum Ecclesiā Dei, docet nos exemplo suo, etiam si ad præsens proficiamus desere præterita, melius est enim dimissa recordari peccata, quam obliuisci commissā. Scriptum est enim: Fili peccasti, ne adicias iterum, sed & de præteritis deprecare.

Eccle. 21.

Gratia autem Dei sum id, quod sum, & gratia eius in me uacua nō fuit.) Quia gratia qua redempti sumus, laborem, conatum, meritum non quesuit. Cotidiana autem gratia post baptismum cotidianum seruitium laboris expectat.

EVANGELIUM LVCÆ. CAP. XVIII.

Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent, unus Pharisæus & alter publicanus. Pharisæus stans hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum, sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiam hic Publicanus, ieiuno bis in sabbato, decimas de omnī quæ possideo. Et Publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad cælum leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Amen dico uobis, descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. Quia omnis qui se exultat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

Beda.

Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent unus Pharisæus & alter Publicanus.) Publicanus humiliter orās, ad illa præfate uidet, hoc est, Ecclesiæ membra pertinet, de quibus supra dicitur: Deus autem non faciet uindictam electorum suorū damantium ad se. Pharisæus autem merita iactans ad ea de quibus terribilis in cōclusionē sententia subditur. Verumtamen filius hominis ueniens, putas inueniet fidem in terra?

Pharisæus stans hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia, &c.) Quatuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur. Cum bonum aut & femetipsis habere estimat, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant, aut certe cum iactant se habere, quod non habent, aut dispectis cæteris singulariter uideri appetunt habere quod habent, quia Pharisæus istæ iactantiæ peste laborasse deprehenditur, qui idcirco de templo absq̄ iustificatione descendit, quia bonorum operum merita sibi, quasi singulariter tribuens oranti Publicano se prætulit.

Ezech. 1.

Ieiuno bis in sabbato, decimas de omnī quæ possideo.) Iezechiel Propheta de ostentis sibi cœli animalibus scribit: Et totū corpus plenum oculis in circuitu ipsarū, quatuor corpora quippe animalium quatuor, idcirco plena oculis describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte circumspēta est bona desiderabiliter prouidens, mala solerter cauens. Sed nos sepe dum alijs rebus intendimus, sit ut alia negligamus, & ubi negligimus, ibi proculdubio oculum non habemus. Nam ecce Pharisæus ad exhibendam abstinentiam, ad impendendam misericordiam, & referendas Deo gratias oculum habuerat, sed ad humilitatis custodiam non habebat, & quid prodest, quod contra hostium insidias pene tota ciuitas caute custoditur, si unum foramen apertum relinquitur unde ab hostibus intretur.

Et Publicanus a longe stans, nec nolebat oculos ad, &c.) Quantā ueniæ si duciam dignæ penitentibus præbet, quod Publicanus, qui reatum suæ nequitie perfecte cognouit, fleuit, confessus est, & si iniustus ad templum uenit, iustificatus à templo rediit. Typice autem Pharisæus Iudeorum est populus, qui ex iustificationibus legis extollit merita sua. Publicanus uero gentilis est, qui longe à Deo positus, confitetur peccata sua, quorum unus superbiendo recessit humiliatus, alter lamentando appropinquare meruit exaltatus. Quia

Quia omnis qui se exultat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.) Et de utroq̄ populo præfatio & de omni superbo, uel humili recte potest intelligi, sicut & illud, quod alibi legimus: Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur, quapropter & de uerbis elati Pharisæi, quibus humiliari meruit, possumus ex diuerso formam humilitatis, quæ sublimemur assumere, ut sicut ille consideratis, & peiorum uicij, & suis uirtutibus est eleuatus ad ruinam, ita nos non nostra solum pigritia, sed & meliorū uirtutibus inspectis, humiliemur uel gloriam, quatenus unusquisq̄ nostrū hæc apud se duplex ac submissus obsecret: Deus omnipotens miserere supplici tuo, quia non sum sicut innumerī serui tui contemptu seculi sublimes, iustitiæ merito gloriosi, castitatis laude angelici, uelut etiam multi illorum qui post flagitia publica poenitendo tibi meruerunt esse deuoti, qui etiam si quid boni tua gratia largiente fecero, quo sine hæc faciam, quæ tūc à te districtione pensetur ignoro.

Pro. 16.

IN NATALI SANCTI LAURENTI LECTIO

Epist. Pauli Apostoli ad Corinth. II. Cor. Cap. IX.

Qui parce seminat parce & metet. Et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus & metet. Unusquisq̄ pro ut destinauit in corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus, potens autem est Deus omnem gratiam abundare facere in uobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Qui autem ministrabit semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit. Et multiplicabit semen uestrum, & auget incrementa frugum iustitiæ uestre.

B

Qui parce seminat parce & metet.) Id est, qui parum tribuit egentī, parum Primæ accipiet mercedis, secundum misericordiæ opera unusquisque & præmia recipiet æterna.

Et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.) Qualis fuerit deuotio talis erit & remuneratio, qui grato animo & sufficienter, aut rerum temporalium elemosynam, aut prædicationis indigenti ministrauerit uerba, sufficienter & large à Domino accipiet præmia. Auarus enim mercedem ex eo quod inuitus dederit, non habebit, benedictio enim & dantis æterna, accipientis præsens efficitur elemosyna.

Unusquisq̄ prout destinauit corde suo, nō ex tristitia aut ex necessitate. Id est, quantum statuit uel elegit pauperibus dare, non coactus sed uoluntarius. Tobias enim Tob. 4. filio suo ait: Si plurimum tibi est, plurimum tribue, si exiguum, exigua indigentibus communica.

Hilarem enim datorem diligit Deus.) Salomon enim dicit, in omni dato Hilarem fac uultum tuum. Nam & in diuinarū scripturarum sermone, Dominus uult Hilarem suum datorem.

Potest autem Deus omnem gratiam abundare facere in uobis, ne timeant inopiam elemosynarū.) Ideo in opere misericordiæ Dei, præponit potentiam. Omnem gratiam dicit siue copiam frugum, fructusq̄ prouentum, siue sensus abundantiam, sapientiæq̄ intellectum.

Eccle. 35.

Unusquisq̄ prout destinauit corde suo, nō ex tristitia aut ex necessitate.) Ac si diceret, omnem sufficientiam tam spiritualium quam etiam carnalium dabit uobis Dominus, ut omne opus bonū, siue deuotionis in misericordia, siue eruditionis in doctrina implere possitis mente libera.

Psalm. 110.

Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi.) Id est, diuisit, dedit pluribus, ideo non uui, sed pluribus, quia maius est oratio multorum quam unius. De rebus enim temporalibus, si bene dispensentur, æterna iustitia comperatur.

Qui autem ministrat semen seminanti, & panem ad manducandū, &c.)

Hoc

C Hoc enim de uerbi semine dictum in sancto intelligimus Euangelio, ubi Dominus exponens discipulis parabolam feminis ait: Semen est uerbum Dei. Ac si prædicatoribus Apostolus diceret: Deus qui uobis dedit officium docendi, eam non subtrahit corporis: Siue qui uobis dispensando tribuit facultatem, uos minime patietur elurire.

Et multiplicauit semen uestrum.) Id est, rerum uobis augmentum faciet, uel sermonum: Date & dabitur uobis dicit Dominus, qui enim pro Deo siue prædicationis uerbis, siue misericordiae dederit alimentum, & hic & in futuro accipiet illud multiplicatum.

Et augebit incrementa frugum iustitiæ uestræ.) Incrementum frugum iustitiæ dicit, siue facultates rerum, siue doctrinam sermonum, de fructu enim laborum suorum, ait Salomon, facietur sapiens.

EVANGELIUM IOANNIS. CAP. XII.

Men amen dico uobis: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternam custodit eam. Si quis mihi ministrat me sequatur, & ubi sum ego, ibi & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus, qui in caelis est.

Amen dico uobis: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.) Se autem dicebat ipsum esse mortificandum, & multiplicandum. Mortificandum in infidelitate Iudæorum, multiplicandum fide omnium populorum.

Qui amat animam suam perdet eam.) Quod duobus modis intelligi potest, qui amat perdet, id est, si amas perdes, si cupis uitam tenere in Christo, noli timere mori pro Christo. Item alio modo, qui amat animam suam perdet eam: Noli amare in hac uita, ne perdas in æterna uita.

Et qui odit animam suam in hoc mundo, in uita æterna custodit eam.)

Ergo quod supra dictum est, qui amat subintelligitur in hoc mundo, ipse itaq; perdet. Qui autem odit utiq; in hoc mundo, in uita æterna custodit eam. Magna & mira sententia, quemadmodum hominis in animam suam amor ut pereat, odium ne pereat, si male amaueris, tunc odisti, si bene oderis, tunc amasti. Foelices qui oderunt custodiendo, ne perdant hic amando. Hic animæ nomine uita præfens designatur, uel etiam huius uitæ delectatio, quæ perdenda est, ut foeliciter inuenias uoluntatem tuam in regno Dei, quam fortiter uicisti in hoc seculo. Nam sancti martyres odio habuerunt hanc præsentem uitam pro Christi nomine, dum magis uoluerunt hanc præsentem uitam perdere, quam Christum negare.

Si quis mihi ministrat, me sequatur.) Quid est me sequatur, nisi me immitetur. Ministrant ergo Iesu Christo, qui non sua querunt, sed quæ Iesu Christi, hoc enim est, me sequatur. Vias ambulet meas non suas, sicut alibi scriptum est: Qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Etiam si porrigit esurienti panem, de misericordia facere debet, non de iactantia, non aliud querere quam opus bonum, neciente sinistra quid faciat dextera, id est, ut alienaretur intentio cupiditatis ad opera charitatis.

Et ubi ego sum, illic & minister meus erit.) Merces est amoris & præcium operis, ei qui ministrat Christo, esse cum Christo, & quem fructum, quam mercedem, quod præmiu illi promittat audiamus.

Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus, qui est in caelis.) Quo honore, nisi ut sit cum filio eius: quod enim superius ait: Ubi ego sum, illic & minister meus erit, hoc intelligitur exposuisse cum dicit, honorificabit eum pater meus. Nūquam maiorem honorem accipere poterit adoptatus, quam ut sit ubi est unicus, non æqualis factus diuinitati, sed consocius æternitati.

HEBDO.

HEBDOMADA VNDECIMA POST PENTECOSTES

Lectio Beati Pauli Apostoli ad Corinth. II. Cor. III.

Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Qui & idoneos nos fecit ministros Noui Testamenti, non litera sed spiritu. Litera enim occidit, spiritus autem uiuificat. Quod si ministratio mortis literis deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non possent filij Israel intendere in faciem Moysi, propter gloriam uultus eius quæ euacuatur, quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis gloria est, multo magis abundat ministerium iustitiæ in gloria.

Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum.) Ac si diceret illa fiducia in expugnabilis est, quæ non ex nobis, sed ex Christo est, qua nos per fidem nostram gratia magis quam Epistola humana commendat.

Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis.) Id est, nihil nostra sapientia uel uirtute in causa uestræ salutis operamur. Vult enim ostendere nihil in se suo sensu ac possibilibus in saluandis gentibus uel cogitare uel facere, cum utiq; pauci homines, humiles, imperiti, & pœne rustici, sine Dei gratia nunquam uniuersum mundum saluare potuissent. Ideo autem hoc præmisit, quia dicturus erat, tanto maius se ministerium suscepisse, quam Moysen, quanto maius est Noui Testamentum à lege, quæ absconditum in se Christum mysterijs adumbrata retinebat. Nō quod aliquid sibi arroget, sed ut per doctrinam suam, quæ in Christo est, facilius eos à falsis Apostolis reuocet.

Qui idoneos nos fecit ministros Noui Testamenti.) Id est, ad implendū Apostolatus officium.

Non litera sed spiritu.) Id est, non carnalis legis, sed spiritualium præceptorum.

Litera enim occidit.) Vbi est mors cōtentio tua, ubi est aculeus tuus: Exponit, aculeus, inquit, mortis peccati, & adiungit rem mirabilem, uirtus peccati lex, peccati enim ardentius excutitur, quando prohibet, sed si litera adsit, gratia desit. Lex litera est, ecce legem: Non concupisces, ego dico, quia nisi te adiuuet gratia ardentius concupisces, hoc est, quod dictum est, litera occidit. Si ad præteritum legis tempus aspicias, tum litera occidebat præuaricatores, si aut Sabbata non obseruassent, aut carnales uicissimas non obtulissent. Nunc uero ita occidit, si carnales ceremoniæ in offerendis tauris & uitulis custodiantur, quas obseruandis gratiæ iam remouit, quæ utiq; nunc si obseruentur occidunt.

Spiritus autem uiuificat.) Id est, spiritualis intellectus legis, æternam confert salutem. Sed nō ex toto scripturarum textu generaliter accipiendum est, nam sunt aliqua quæ nunc secundum historiæ ordinem debent custodiri, ut est illud: Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus tuus Deus tuus, & similia talia.

Quod si ministratio mortis literis formata in lapidibus fuit in gloria.)

Id est, si lex apud antiquos dabat præsentem gloriam, qui eam secundum literam sequebantur, quanto magis eos nunc glorificat, qui eam spiritaliter exequentur.

Ita ut non possint filij, &c.) Quia uisibilis carnalium operum gloria euacuatur, per spirituales Euangelij gloriam, sed ita euacuatur, ut in melius sensu interiore proficiat, sicut infantia per adulescentiam senectute euacuatur, sicut & semen in fructu. Melior quidem fructus semine, sed nunquam sine semine fructus exurgit, & non perit, sed multiplicatur semen in fructu. Sic ergo euacuatur ut dilates, sicut ipse, dicit: Cum autem uenerit, quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.

Quomodo non magis, &c.) Id est, nostra, quæ non euacuat, quia perfecta est.

Nam si ministratio damnationis gloria est.)

Superius legis ministrationem, nunc ministrationem damnationis uocauit. Ideo ministratio mortis, quia sola per se non liberabat à morte, Ideo etiam ministratio damnationis, quia

C quia reos sine ullo poenitentiae remedio praesenti addicebat exito.

Multo magis abundet ministerium iustitiae in gloria.) Abundat uere in gloriam, id est eternam, quia iustitia gratis, sine legalium praecceptorum obseruatione iustificat.

EVANGELIUM MARCI. CAP. VII.

DXiens Iesus de finibus Tyri, uenit per Sidonem ad mare Galilaeae inter medios fines decapoleos. Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum misit digitos suos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius. Et suspiciens in caelum ingemuit, & ait illi: Effeta quod est adaperire. Et statim aperti sunt aures eius, & solutum est uinculum linguae eius, & loquebatur recte. Et praecipit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis praecipiebat tanto magis plus praedicabant, & eo amplius admirabantur dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire & mutos loqui.

EXiens Iesus de finibus Tyri, uenit per Sidonem ad mare Galilaeae inter medios fines decapoleos.) Decapolis est, ut ipso nomine probat regio decem urbi um trans Iordanem ad Orientem, circa Hippum, & Pellam, & Gadaram, contra Galilaeam. Quod ergo dicitur, quia Dominus uenit ad mare Galilaeae, inter medios fines decapoleos, non ipsos fines decapolis eum intrasse significat, neque enim mare trans nauigasse dicitur, sed potius ad mare usque uenisse, atque ad ipsum peruenisse locum qui medios fines decapolis longe trans mare positos respiciebat.

Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum.) Surdus & mutus est, qui nec aures audiendis Dei uerbis, nec os aperit pro loquendis. Quales necesse est, ut hi qui loqui iam, & audire diuina eloquia longo usu didicerunt, Domino sanando offerant, quatenus eos, humana fragilitas nequit ipse gratiae suae dextera saluar.

Et apprehendens eum de turba seorsum.) Apprehendens namque infirmum de turba seorsum educit, cum mentem peccatis languidam uisitationis suae pietatis illustrans, & conuersis humanae conuersationis moribus auocat ad sequenda praecceptorum suorum itinera uocat.

Misit digitos suos in auriculas.) Mittere digitos in auriculas est, cum per dona sancti spiritus aures cordis ad intelligenda ac suscipienda uerba salutis aperit. Nam digitum Dei appellari spiritum sanctum testatur, ipse Dominus cum dicit Iudaeis: Si ego in digito entio daemonia, filii uestri in quo eijciunt: Quod exponens alius Euangelista dicit: Si ego in spiritu Dei eijcio daemonia, & Magis in Aegypto superati dixerunt, spiritus Dei est hic. Et lex in tabulis digito Dei scripta est lapideis: Digito ergo Dei in auriculas missi eius, qui sanandus erat, dona sunt sancti spiritus, quibus corda, quae a uia ueritatis aberrauerunt, ad scientiam salutis audiendam, discendamque reuolat. Et quia cognita ueritatis luce sequi confessio debet, apte subiungitur:

Et expuens tetigit linguam eius.) Et expuens, quippe Dominus linguam tangit, cum ad confessionem fidei ora cathetizatorum instruit, cum ora diu bruta ad uerba sapientiae proferenda, cum tactu suae pietatis informat. Sputum namque Domini saporem designat sapientiae, quae teste uiro sapiente loquitur: Ego ex ore altissimi prodij primogenita.

Et suspiciens in caelum.) Suspexit namque in caelum, ut inde mutis loquelam, inde auditum surdis, inde cunctis infirmitatibus medelam doceret esse querendam.

Ingemuit.) Ingemuit autem, non quia ipsi opus esset, cum gemitu aliquid petere a patre, qui cuncta petentibus donat cum patre, sed ut nobis gemendi daret exemplum, cum uel pro nostris, uel pro nostrorum erratibus proximorum supernae praesidia pietatis inuocamus.

Et

A Et ait illi, effeta, quod est adaperire.) Quod autem ait, effeta, id est, adaperire, ad aures proprie pertinet. Aures etenim ad audiendum aperienda, lingua uero, ut loqui possit, a retinaculis erat suae tarditatis soluenda.

Et statim apertae sunt aures eius & solutum est uinculum linguae eius, & loquebatur recte.) Ille etenim solus recte loquitur, siue Deum cōstendo, siue alijs praedicando, cuius auditum ut caelestibus possit auscultare & obsecundare mandatis, diuina gratia referat, cuius linguam dominus tactu sapientiae, quae ipse est, ad loquendum instituit. Talis autem merito potest dicere cum Psalmista: Domine labia mea aperies, & os meum annuntiet tibi laudem tuam. Et cum Esaia: Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lapsus est. Verbo erigit mane, mane erigit mihi aurem ut audiam quasi magistrum.

Et praecipit illis ne cui diceret, quanto autem eis praecipiebat, tanto magis plus praedicabant, & eo amplius admirabantur dicentes: Bene omnia fecit, surdos fecit audire & mutos loqui.) Si sciebat eos, sicut ille qui notas habebat & praesentes & futuras hominum uoluntates, tanto magis praedicatos, quanto magis ne praedicaret eis praecipiebat, ut quid hoc praecipiebat, nisi quia pigris uolebat ostendere, quanto studiosus, quantoque feruentius eum praedicare debeant, quibus iubet ut praedicent, quando illi qui prohibebantur tacere non poterant.

HEBDOMADA DECIMAQUARTA POST PENTECOSTES

Epistola Beati Pauli Apostoli ad Galatas. Cap. III.

Brahæ dictae sunt repromissiones & semini eius. Non dicit & feminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, & semini tuo quod est Christus. Hoc autem dico testamentum confirmatum a Deo, quae post quadringentos & triginta annos facta est lex, non irritum facit ad euacuandam promissionem. Nam si ex lege haereditas, iam non ex promissione. Abrahæ autem per promissionem donauit Deus. Quid igitur lex? propter transgressores posita est, donec ueniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Mediator autem unius non est, Deus autem unus est. Lex ergo aduersus promissa Dei ab sit. Si enim data esset lex, quae posset uiuificare, uere ex lege esset iustitia. Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.

A Brahæ dictae sunt repromissiones & semini eius.) Simplex autem sensus, Hiero. qui in hoc loco textitur, hanc uim habet, ut doceat Apostolus non posse per legem, quae postea data est, repromissiones, quae antea facta sunt ad Abraham destrui, & posteriora prioribus praediacare, cum repromissiones ad Abraham ante quadringentos triginta annos datae sint, quod benedicerentur in illo uniuersae nationes. Legis autem obseruatio, quod qui fecisset eam, uiueret in ea, post quadringentos triginta annos Mosis data sit in monte Sinai.

Non dicit, & feminibus, quasi in multis, sed quasi in uno & semini tuo quod est Christus.) Semen Abrahæ Apostolus Christum interpretatus est. Omnes scripturas sensu ac memoria peragrans, nunquam plurali numero semina scripta reperi, sed siue in bonam siue in malam partem semper singulari.

Hoc autem dico, testamentum confirmatum a Deo.) Testamentum uocat promissiones Abrahæ factas, quae non possunt ab homine euacuari, cum etiam hominum testamenta ius suum teneant, & resolui non possint nisi solenniter fuerint ordinata.

Hic certe si quaeramus utrum hoc testamentum quod dicit, confirmatum a Domino non in firmari a lege, quae post quadringentos triginta annos facta est, utrum nouum an uetus intelligendum sit, quis respondere dubitet nouum: sed in Prophetis latebris occultatur, donec ueniret tempus, quo reuelaretur in Christo.

B Quae

Matth. 12.

Lucæ 12.

Exod. 7.